

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

Resim Anasanat Dalı

RESİMDE MELANKOLİK BEDENLER

Zeynep KELİF

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2021

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Resim Anasanat Dalı

RESİMDE MELANKOLİK BEDENLER

Zeynep KELİF

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2021

RESİMDE MELANKOLİK BEDENLER

Danışman: Prof. Dr. Hasan KIRAN

Yazar: Zeynep KELİF

ÖZ

Beden ve melankoli... İki kavramda çağlar boyunca değişimlere uğramakla kalmamış zamanla tamamen zıt anlamlara bürünmüşlerdir. Melankoli, Antik Çağ'da Kahramanlara atfedilen, Aristoteles'in tanımlamalarıyla dahilik boyutuna ulaşmış bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat Orta Çağ'da, Hristiyanlık inancının yaygınlaşmasıyla birlikte, yedi ölümcül günahın biri sayılan acediaya evrilmiş ve melankolik kişiler tembel, günahkâr ve akılsız olarak görülerek işkencelere maruz bırakılmışlardır. Modern zamanlarda ise işkence görmeseler de, yine toplumdan kopuk, dışlanmış bir yaşama mahkûm edilmişlerdir.

Beden kavramı da melankoliyle ortak bir özellik göstererek Orta Çağ'da ikinci plana atılmış ruhun içine hapsediği bir hapisane olarak görülmüş ve çeşitli işkencelere maruz bırakılmıştır. Rönesans ile birlikte ise beden ve çıplaklık sanatın konusu haline gelmiş ve yüceltilmiştir. Beden artık gizlenen değil yüceltilen bir konuma ulaşmıştır. Rönesans döneminde mükemmel aranmış ve altın orana sahip ideal bedenler resmedilmiştir. Modern zamanlara gelindikçe, toplumsal düzenin değişmesi, savaşların yaşanması sanatçıları etkilemiştir. Sanatçılar kaygı ve korkunun hakim olduğu bu dönemde ideal beden anlayışını reddetmiş ve içlerine dönerek kendi çılgınlıklarına kulak vermişlerdir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, çalışmayla eş zamanlı yürütülmüş resimler incelenmiştir. Resimlerin oluşum aşamasında ağaç baskı tekniğinden yararlanılmıştır. Çalışmaların bazıları melankoli kavramını sanatına konu edinen sanatçılardan referans alınarak hazırlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Hüzün, Freud, acedia, ruh hali, mavi.

MELANCOLIC BODIES IN PAINTING

Supervisor: Prof. Dr. Hasan KIRAN

Author: Zeynep KELİF

ABSTRACT

Body and melancholy... Having been struggling for centuries, these two terms gained completely different meanings. Melancholy, associated with antique protagonists, is known to be a genius-level concept according to Aristotle's definitions. During medieval times, however, acedia had been considered one of the seven deadly sins and for that reason people with melancholy were exposed to torture because they were accused of being sluggish, sinner and maniac. In modern times, they did not face this kind of punishment but they were condemned to live as an outsider isolated from society.

Just like melancholy, the body was also pushed into the background because it was considered as a cage imprisoning the spirit and it was exposed to various torments. Along with the Renaissance, the body and nudity had been elevated then they became the subject of art. During the Renaissance period, perfection was the most wanted and bodies with the golden ratio were portrayed. Rapidly changing social order and wars affected artists when it comes to modern times. Therefore, they rejected this ideal ratio by giving ear to their own screams in a self-conscious manner.

In the third part of the study, the pictures performed simultaneously with the study were examined. The wood printing technique was used during the creation of the pictures. Some of the works have been prepared with reference to the artists who take the concept of melancholy as their subject.

Keywords: Sadness, Freud, acedia, mood, blue.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	iii
GÖRSEL DİZİNİ	v
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM RESİM SANATINDA BEDEN	3
1.1. BEDEN	3
1.2. Resim Sanatında Beden	3
1.2.1. Ekspresyonizm	9
1.2.2. Otto Dix	9
1.2.3. Leon Golub	10
1.2.4. Lucian freud	11
1.2.5. Jenny Saville	13
2.BÖLÜM MELANKOLİ KAVRAMI VE RESİMDE MELANKOLİ.....	15
2.1. MELANKOLİNİN TANIMI	15
2.2. ANTİK ÇAĞ'DA MELANKOLİ	16
2.2.1. Hipokrat.....	17
2.2.3. Kapadokya'lı Aretaus;.....	17
2.2.4. Bergamalı Galenus.....	18
2.3. ORTA ÇAĞ'DA ÖLÜMCÜL GÜNAH VE SONRASI	19
2.3.1. Afrikalı Konstantinus	21
2.3.2. Satürn Ve Melankoli İlişkisi.....	21
2.3.3. Rönesans Ve Aydınlanma Çağı	22
2.3.4. Marsillo Ficino	23
2.3.5. Sigmund Freud	24
2.4. SANAT TARİHİNDEN ÖRNEKLER.....	25
2.4.1. Albrecht Dürer Melancolia1	25

2.4.3. John Everett Millais	27
2.4.4. Francisco de Goya	28
2.4.5. Pablo Picasso	30
2.4.6. Edward Hopper.....	31
2.4.7. Kathe Kollwitz.....	32
2.4.8. Edvard Munch	34
2.4.9. Egon Schiele.....	36
3. GÖRSEL ÇÖZÜMLEMELER	39
SONUÇ.....	47
KAYNAKLAR.....	49
ETİK BEYANI.....	52
YÜKSEK LİSANS TEZİ ORJİNALLİK RAPORU.....	53
MASTER'S THESIS OORIGINALITY REPORT.....	54
YAYINLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	55

GÖRSEL DİZİNİ

- Görsel 1.** Leonardo Da Vinci. Vitruvius Adamı.1492. Kâğıt üzerine mürekkep ve kalem, 34.6 x 25.5 cm. Erişim: 15.08.2020.
https://tr.wikipedia.org/wiki/Vitruvius_Adam%C4%B1#/media/Dosya:Da_Vinci_Vitruve_Luc_Viatour.jpg.....4
- Görsel 2.** Pieter Van Miereveld. Doktor Willem Van Der Meer'in Delf'teki Anatomi Dersi. 1617 .Erişim: 17.08.2020.
https://en.wikipedia.org/wiki/Pieter_van_Mierevelt#/media/File:Anatomische_les_door_Dokter_van_der_Meer_van_Michiel_en_Pieter_van_Mierevelt.jpg.....5
- Görsel 3.** Peter Paul Rubens. Masumların Katli "Massacre Of The innocents".1611. Yağlı boya. Erişim: 09.08.2020.
https://tr.wikipedia.org/wiki/Masumlar%C4%B1n_Katli#/media/Dosya:Peter_Paul_Rubens_Massacre_of_the_Innocents.jpg.....6
- Görsel 4.** Jean-François Millet. Başak Toplayanlar./The Gleaners. 1857. Tuval üzerine yağlıboya, 84X112cm. Erişim: 05.09.2020.
<https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-m/millet-jean-francois/jean-francois-millet-basak-toplayanlar-825/>.....7
- Görsel 5.** Edouard Manet. Olympia. 1863. Tuval üzerine yağlı boya, 130.5X190 cm. Erişim: 04.10.2020.
[https://tr.wikipedia.org/wiki/Olympia_\(tablo\)#/media/Dosya:Edouard_Manet_-_Olympia_-_Google_Art_Project_3.jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Olympia_(tablo)#/media/Dosya:Edouard_Manet_-_Olympia_-_Google_Art_Project_3.jpg).....8
- Görsel 6.** Otto Dix. Yaralı Asker / Wounded Soldier. 1916. Metal Gravür, 19,7x29 cm. Erişim: 07.08.2020.
https://www.reddit.com/r/de/comments/6rlqzu/otto_dix_verwundeter/.....10
- Görsel 7.** Leon Golub. Vietnam II. 1973. Tuval üzerine akrilik, 304 x 1219 cm. Erişim: 05.03.2020 <https://www.theartteller.com/blog/makale/leon-golub/>..... 11

Görsel 8. Leon Golub. Vietnam III. 1974. Tuval üzerine akrilik, 304 x 853 cm. Erişim: 14.05.2020. https://www.theartteller.com/blog/makale/leon-golub/	11
Görsel 9. Lucian Freud. Çıplak Kız. 1966. Tuval üzerine yağlı boya, 61x61 cm. Erişim: 06.04.2020. https://www.wikiart.org/en/lucian-freud/naked-girl-1966	12
Görsel 10. Jenny Saville. Fulcrum. 1999. Tuval üzerine yağlı boya, 261,6x 487,7 cm. Erişim: 19.07.2020. https://www.wikiart.org/en/jenny-saville/fulcrum-1999	13
Görsel 11. Philips Galle. Acedia. Erişim: 25.09.2020. https://art.famsf.org/philip-galle/acedia-sloth-no-7-seven-deadly-sins-19633014821	19
Görsel 12. Albrecht Dürer. Melankoli I / Melencolia I. 1514. Metal Gravür, 24x18,8 cm. Erişim:09.04.2020. https://tr.wikipedia.org/wiki/Melencolia_I#/media/Dosya:Melencolia_I_(Durer).jpg	25
Görsel 13. John Everett Millais. Ophelia. 1851-52. Tuval üzerine yağlı boya, 76,2x111,8 cm. Erişim: 18.05.2020. https://tr.wikipedia.org/wiki/Ophelia_(tablo)#/media/Dosya:John_Everett_Millais_-_Ophelia_-_Google_Art_Project.jpg	27
Görsel 14. Francisco de Goya. Çocuklarını Yiyen Satürn / Saturn Devouring His Son. 1819-1823. Tuval üzerine yağlı Boya, 146x83 cm. Erişim: 16.09.2020. https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ocuklar%C4%B1n%C4%B1_Yiyen_Sat%C3%BCrn#/media/Dosya:Francisco_de_Goya,_Saturno_devorando_a_su_hijo_(1819-1823).jpg	29
Görsel 15. Peter Paul Rubens. Çocuklarını Yiyen Satürn / Saturn Devouring A Son. 1636-1638. Tuval üzerine yağlı Boya, 182,5x87 cm. Erişim: 16.09.2020. https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ocuklar%C4%B1n%C4%B1_Yiyen_Sat%C3%BCrn#/media/Dosya:Rubens_saturn.jpg	29
Görsel 16. Pablo Picasso. Trajedi. 1903. Tuval üzerine yağlı boya, 105x69 cm. Erişim: 17.06.2020. https://www.pivada.com/pablo-picasso-trajedi-1903	30
Görsel 17. Pablo Picasso. La Vie. 1903. Tuval üzerine yağlı boya. Erişim: 17.06.2020. https://en.wikipedia.org/wiki/La_Vie_(painting)#/media/File:La_Vie_by_Pablo_Picasso.jpg	30

Görsel 18. Edward Hopper. Mavi Gece / Soir Bleu (Blue Night). 1914. Tuval üzerine yağlı boya, 91,4x182,8cm. Erişim: 08.06.2020. https://artsandculture.google.com/asset/soirbleu/ggFjVsMcy1KYdg?hl=tr&ms=%7B%22x%22%3A0.5%2C%22y%22%3A0.5%2C%22z%22%3A9.430197125323863%2C%22size%22%3A%7B%22width%22%3A1.3859169490336023%2C%22height%22%3A1.2374999999999992%7D%7D	31
Görsel 19. Käthe Kollwitz. Ölü Çocuk İle Anne / Mother With Dead Child. 1903. Metal Gravür, 41,9x48,7 cm. Erişim: 27.11.2020. https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%A4the_Kollwitz#/media/Dosya:Kollwitz.jpg	33
Görsel 20. Kathe Kollwitz. Dul 2. 1923. Gravür 47,6 x 65,9. Erişim: 01.08.2020. https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-3201_role-1_sov_page-13.html	34
Görsel 21. Kathe Kollwitz. Dul. 1923. Gravür. Erişim: 01.08.2020. https://www.ijia.com/wpcontent/uploads/makale_files/2565693_file_name=11%20Ozlem%20Tekdemir.pdf	34
Görsel 22. Edvard Munch. Çığlık/Skrik. 1893. Yağlı boya, 84 cm x 66 cm. Erişim: 29.06.2020 https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87%C4%B1%C4%9F%C4%B1k_(tablo)#/media/Dosya:The_Scream.jpg	35
Görsel 23. Edvard Munch. Melankoli/Melancholy. 1891. Tuval üzerine yağlı boya, 72 cm x 98 cm. Erişim: 04.02.2020. https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-m/munch-edward/edward-munch-melankoli-11541/	36
Görsel 24. Egon Schiele. Death and the Maide. 1915. Yağlı boya, 1,5 m x 1,8 m. Erişim: 17.02.2020. https://www.wikiart.org/en/egon-schiele/death-and-the-maiden-1915	37
Görsel 25. Zeynep Kelif. Feyza. Ağaç Baskı.100x145. 2018	39
Görsel 26. Zeynep Kelif. Hesaplaşma. Ağaç Baskı. 95x125. 2018.....	40
Görsel 27. Zeynep Kelif. Hesaplaşma. Ağaç Baskı.75x100.2018.....	41
Görsel 28. Zeynep Kelif. Hesaplaşma. Ağaç Baskı 75x100.2019.....	42
Görsel 29. Zeynep Kelif. En Derin Uyku. 75x105. 2019.....	43
Görsel 30. Zeynep Kelif. İsimsiz. 75x105. 2020.....	44
Görsel 31. Zeynep Kelif. İsimsiz. Ağaç Baskı. 83x105.2020.....	45
Görsel 32. Zeynep Kelif. Hesaplaşma. Ağaç Baskı. 70x100.2020.....	46

GİRİŞ

“*Resimde Melankolik Bedenler*” adlı bu çalışmada, çağlar boyunca değişimler yaşamış, kah yüceltilmiş, kah aşağılanmış fakat sanatta kendisine yer edinmiş, iki kavram olan beden ve melankoli arasındaki ilişki incelenmiştir. Her iki kavramda sadece sanat tarihi açısından değil gerek sosyoloji gerek felsefe açısından büyük önem taşımaktadır. Bu düzlemde düşünüldüğünde tezi kısıtlı tutabilmek için felsefi yönlerinden ziyade geçmişten günümüze nasıl şekil değiştirdikleri ve sanat dünyasında kendisine nasıl bir yer bulduğu, sanatçıların bu kavramlara nasıl baktığı ele alınmıştır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde beden kavramının tanımı yapılmıştır. Bedene atfedilen anlamlar ve bu anlamların nasıl şekil değiştirdiği incelenmiştir. Rönesans döneminden önce beden ikinci plana atılmış ruha önem verilmiştir. Sokrates bedeni “ruhun hapisanesi” Platon ise ruhun “mezarı” olarak görmüştür. Rönesans’la birlikte ise beden yüceltilen, mükemmellik aranan bir kavrama dönüşmüştür. 18. ve 19. yüzyıllarda Sanayi Devriminin gerçekleşmesi ile fabrika üretimine geçilmiş ve işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. Bu durum buhranlı bir ortama sebep olmuş, savaşların da etkisiyle beden artık mükemmelliğin arandığı bir kavram olmaktan çıkmış, acıyı ve melankoliyi anlatmanın bir aracı olmuştur. Bu bilgiler ışığında sanatçıların, bedeni nasıl algıladıkları ve nasıl resmettikleri üzerine inceleme yapılmıştır. Sanat eserlerinin görselleri üzerinden analiz yapmak amaçlanmıştır.

İkinci bölümde, kökleri Homeros destanlarına kadar uzanan melankoli kavramının, delilik-dahilik arasında gidip gelen tarihi, resim sanatı kapsamında melankoliden etkilenen sanatçılar ve beden ile melankolinin sentezlendiği eserleri ele alınmıştır. Albrecht Dürer’in *Melancholia I* adlı gravüründen başlayarak, resimde melankoliyi gerek doğrudan gerek dolaylı olarak, melankolinin yarattığı hüznü olma halini sanatına konu alan sanatçıların eserleri incelenmiştir.

Son bölümde ise tez sahibinin, bu araştırmalarla eş zamanlı ürettiği sanatsal çalışmalar yorumlanıp analiz edilmiştir. Bu çalışmalar üretilirken baskı resim tekniğinin olanaklarından yararlanılmıştır. Çalışmaların genelinde melankoliyle

özdeşleşmiş olan gri ve mavi renk kullanılmıştır. Bununla resimlerdeki melankolik havanın yoğunluk kazanması amaçlanmıştır. Resimlerin yapımında Freud'un melankoli tanımından yola çıkılmıştır. "hesaplaşma" isimli seride kişinin kendisiyle yüzleşmesi; öfke, umutsuzluk, hüzün, utanç gibi kavramların içinde yarattığı baskılar ve bu baskılar sonucu oluşan melankoli işlenmeye çalışılmıştır.

1.BÖLÜM RESİM SANATINDA BEDEN

1.1. BEDEN

Zülcüf Kara “Günahkar Bedenlerden Referans Bedenlere: İslam’da Beden Algısı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme” isimli makalesinde bedeni řu şekliyle tanımlar;

Beden, bir taraftan organik yapısı, biçimi, kütlesi ve rengiyle canlı varlığın maddi bölümünü oluştururken, diğer taraftan toplumsal cinsiyet, ırk ve cinsellik olarak tanımlanan birçok kimliğin konumlandığı yeri temsil eder. Bedenin her hali, edindiğimiz deneyimlerin izlerini taşır ve beden yeni bir toplumsal örgütlenmenin nedenini oluşturur. Beden algıları; din, kültür, etnisite, ideoloji gibi bir yığın söylem içine gömüldür.”

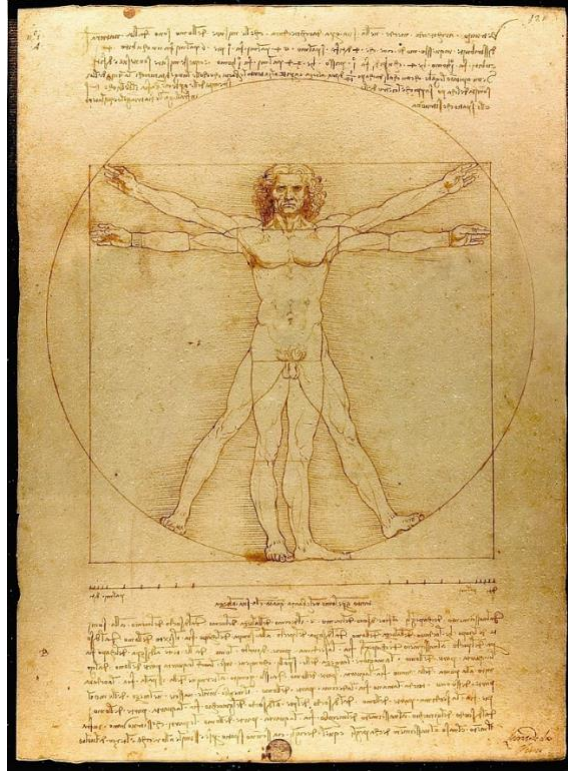
(Zülcüf Kara Dergipark, Erişim.19.06.2019, <https://rb.gy/x9ycnh>)

Beden kavramı daima ruh kavramı ile beraber ele alınmıştır. Hatta bedenin çoğunlukla ruh kavramının gerisinde kaldığı, ikinci plana atıldığı gözlemlenmiştir. Öyle ki Platon bedeni ruhun mezarı olarak görürken Sokrates beden için ruhun hapishanesi demiştir.

Sokrates’e göre ise beden, ruhun hapishanesidir. Ruh beden içinde yardım alamayan mahkûmdur, ellerinden ve ayaklarından bedene zincirlenmiştir. Beden ve ruh sadece ‘ayrı’ değildir, aynı zamanda zıttırlar ve eşit değillerdir. Ruh, bedenden üstündür, beden ruhun ancak gölgesi olabilir. Bu anlayışı benimseyen insan, ölümden korkmaz. Ölüm ruhun bedenden özgürleşmesi olarak ele alınır, böylece hapishaneden kurtulup ölümsüz olur. Sokrates, Platon ve Aristoteles’in düalizm açıklamaları, yüzyıllarca beden algısını belirleyen kavramların başlangıç noktası olmuştur. Beden Orta Çağ boyunca aşağılanmış, çilecilikle ve katı kurallarla bedeni zevklere, bedenün önemsenmesine olumsuz bakılmış, bu konuda katı kurallar konulmuş ve uymayanlar cezalandırılmıştır. (Türk, 2013, S.3)

1.2. Resim Sanatında Beden

Beden, bilimden sanata birçok alanda yeniden doğuşu simgeleyen Rönesans’ın başrolü olmuştur. Orta Çağ’da ikinci plana atılan beden, Antik Çağ’a geri dönmüş ve Rönesans’la birlikte yüceltilerek önem kazanmıştır. Rönesans dönemi sanatçıları bakışlarını tanrıların kusursuz bedenlerine çevirmiş; mükemmeli bulma arayışı sayesinde, altın oran doğmuştur. Leonardo Da Vinci’nin günlüklerinde rastlanan “Vitruvius Adamı” ideal oranların kusursuz bir betimidir.

Görsel 1. Leonardo Da Vinci. Vitruvius Adamı. 1492. Kâğıt üzerine mürekkep ve kalem, 34.6x25.5 cm. rb.gy/cgb006

Bu dönemin resim anlayışını İsa Mesih'in bedeni, Meryem Ana'nın acı dolu betimlemeleri, mitolojik bedenler, soylu sınıfın sipariş portreleri gibi konular oluşturuyordu. Rönesans'ta sanat bir tür şöhret, statü sembolü olmuştur. Soylu sınıfı gücün sadece zenginlikle, politik üstünlükle olmadığını kavramış ve sanatın verdiği bu statüye ulaşmak için abartılı kıyafetler, pahalı mücevherler ile birlikte kendi resimlerini yaptırmışlardır. Bedeni yapıtlarına konu edinen Rönesans sanatçısını bir süre sonra sadece gördüğünü resmetmek tatmin etmemiş, sanatçılar görünenin altına inmek istemişlerdir. Böylece kadavralar incelenmiş, halka açık bir şekilde disseksiyon yapılmıştır. Pek çok sanatçı kas, doku görüntüsünü incelemek, gerçekçi resimler yapabilmek için disseksiyonlara katılmıştır.

Görsel 2. Pieter Van Miereveld. Doktor Willem Van Der Meer'in Delf'teki Anatomi Dersi. 1617.

rb.gy/ew98dg

Rönesans'la birlikte beden tasviri alanında, oranlar hakkındaki araştırmadan daha uzun ömürlü olmaya aday, oldukça geniş boyutlu bir olgu daha gündeme gelmiştir. Kadın ve erkeğin çıplak bedenlerinin plastik sanatlarda doğrudan tasviri, resim- heykel-gravür gibi sanatsal anlatım alanlarında yer edinmeleri, Rönesans'la birlikte başladığında pek çok tartışmaya sebep oldu. Bu, oranlar hakkındaki araştırmalardan daha uzun ömürlü olmaya aday, yeni bir olguydu. Erwin Panovsky bu durumu 'şekilsel motiflerle temaların eskisi gibi bir arada düşünülmesi' diye tarif ettiği Rönesans'a özgü genel bir durum olarak açıklar. Form ve konu arasında yeniden kurulan bu bütünlüklü ilişki, nü tasvirlerin önünü açmıştır. Bedenin çıplak olarak tasvir edilmesine 19.yy 'a kadar tanrı ve tanrıçalar, nemfalar ve satirler gibi mitolojik figürler vesile olur. Çıplaklığın sanatı istilası, en çarpıcı boyutuna hiç kuşkusuz dinî alanda ulaşmıştır. Geleneksel olarak Âdem ile Havva'nın yaratılması, çarmıha gerilmiş Mesih ve bazı lanetlilerin cehennemde cezalandırılması gibi sahnelerle sınırlı tutulan çıplaklık, Eski Ahit'ten pek çok sahnede (Suzanna ile İhtiyarlar, 8 Betşabe'nin Yıkanması, Davut ve Goliath, Yudit ve Holofernes'in Kafası vb.) kullanılır olmuştur. (Corbin, Courtine, Vigarello 2005, S.345)

Barok dönemi Rönesans'ın keskin katı kurallarının biraz daha yumuşadığı, Rönesans döneminde hareketsiz duran figürlerin hareketli hale geldiği, ifadeyi ve yaşanmışlığı vermek adına kusursuz beden anlayışının ikinci plana atıldığı yani beden, daha kıvrımlı hale geldiği bir dönem olarak karşımıza çıkar.

Görsel 3. Peter Paul Rubens. Masumların Katli "Massacre Of The innocents".1611. Yağlı boya.
rb.gy/ism2ei

Petter Paul Rubens'in bu eseri içinde hala dini öğeler barındırır da resimde gördüğümüz biçim, renk ve ifadesellik ile Rönesans sanatından ayrılıyor.

Bedenin mitoloji, din ve kraliyet yaşamı gibi sınırlı konulardan kendini arındırıp daha gerçekçi bir düzleme oturması, 19.yy'ın ortalarına kadar sürmüştür. Sanayi devrimi, yaşanan savaşlar, icatlar toplumsal düzeni değiştirdiği gibi sanatta bedenin yerini de değiştirmiştir.

Görsel 4. Jean-François Millet. Başak Toplayanlar./The Gleaners. 1857. Tuval üzerine yağlı boya, 84X112 cm. rb.gy/cwszjk

Jean François Millet'in doğayla iç içe olması bağlamında Romantik esintiler taşıyan bu eseri, teması bakımından onu dönemin resimlerinden farklı bir yere koymamızı sağlamaktadır. Resme baktığımız zaman önde duran üç figür göze çarpmaktadır. İki figür yerdeki başakları toplarken, diğer figür yarı doğrulmuş haldedir ama hala başaklara bakmaktadır. Resimde gördüğümüz kadın figürleri kaba saba bedenleri, dağınık kıyafetleri ve yorgun duruşlarıyla ait oldukları sınıfı çarpıcı bir şekilde izleyiciye sunmaktadırlar. Millet kadın bedenini alışık olunduğu gibi tanrıçalaştırmamış, zarif kıvrımlı hatlardan uzak durmuş ve tüm gerçekçiliğiyle sıradan, alt sınıftan üç kadını resmetmeyi tercih etmiştir.

Manet'de Millet gibi klasisizmin kalıplarını bir kenara bırakmış ve döneminin alışlagelmişinin dışında bir kadın bedeni resmetmiştir. Olympia..

Görsel 5. Edouard Manet. Olympia. 1863. Tuval üzerine yağlı boya, 130.5X190 cm. rb.gy/2isjur

Manet'in Olympia'sı izleyicilerin önüne ilk çıktığı zaman büyük bir sansasyon yaratmıştır. Dönemin sanat eleştirmenleri eseri ciddi derecede olumsuz eleştirmiş hatta "ahlaksız" bulmuşlardır. Manet'in bu resmi yaparken Tiziano'nun "Urbino Venüsü" adlı eserinden etkilendiği düşünülmektedir. Rönesans'ın usta sanatçısı Tiziano'nun "Urbino Venüsü" ile çıplaklık, figürün duruş şekli gibi birçok konuda benzerlik gösteren Olympia'nın, Urbino Venüsü'nden daha aşağıda tutulmasının sebebi ne olabilirdi?

Olympia saçına taktığı orkidesi, kolundaki bileziği, inci küpeleri ve son derece davetkar bir şekilde yatağının üzerinde duran terliğinin tekiyle ne bir tanrıça ne de bir azizeydi Olympia dönemin pahalı bir fahişesiydi. İzleyicinin gözlerine doğrudan tehditkar bir şekilde bakmaktan çekinmeyen Olympia kasiğini neredeyse agresif bir şekilde kapattığı eliyle, sanki izleyiciye kontrolün kendisinde olduğunu hissettirir. Dönemin şartları göz önüne alındığı zaman son derece cüretkâr bir eser ortaya koyan Manet, Olympia ile kendinden sonraki birçok ressamı ışık tutmuştur.

1.2.1. Ekspresyonizm

19.yy. sonlarında Sanayi Devrimi, sınıf farklarının keskinliğini arttırmış ve sınıflar arasındaki çatışmayı doruk noktasına taşımıştır. Sanayi Devriminin getirdiği makineleşme ile insanların kas gücüne olan ihtiyaç azalmış ve işsizlikler artmıştır. Buna bağlı olarak insanlar gelecekte kaygı duymaya başlamış ve toplumda güvensiz, huzursuz bir ruh hali hakim olmuştur. Tüm bu gelişmelerin sonucunda sanatsal başkaldırı gerçekleşmiştir. Dışavurumcu sanatçılar yoksulluk, açlık, sefalet, savaş gibi toplumu felakete sürükleyen kavramlarla karşı karşıya kalmıştır. Yıkımın bu kadar ağır yaşandığı bu dönemde “güzel bedenler” resmetmeyi iki yüzlü bulmuş ve bu duruma karşı çıkmışlardır. Ekspresyonizm buhranlı bir dönemde var olmuştur ve ekspresyonist sanatçılar bedenlere uyguladıkları deformasyonlarla bu buhranlı dönemi olağanca yansıtmayı amaçlamışlardır.

1.2.2. Otto Dix

Alman asıllı Wilhelm Heinrich Otto Dix Birinci Dünya Savaşına gönüllü olarak katılmıştır. Savaş yıllarında cephede gördüğü korkunç manzaralar sanatının, baş konularından biri haline gelmiştir. Resimlerinin bu kadar sarsıcı olmasının nedeni, o vahşete birebir tanıklık etmesinden kaynaklanmaktadır. Dix savaşa katılmasını şöyle tanımlıyor; “Gerçeği seven bir kişi olarak her şeyi görmeliydim. Kendim için hayatın bütün derinliklerine dalmalıyım. Bu yüzden savaşa katıldım, bu yüzden ilk saflarda gönüllü olarak çarpıştım” (Beykal, 2005, S.40) Dix savaştan sonra “*Der Krieg*” (Savaş) adını verdiği bir seri çıkardı. Yaklaşık olarak, 50 gravür baskıdan oluşan bu seride; ölen insanlara, parçalanmış bedenlere, yaralı askerlere, siperlere, cesetlerle dolu çukurlara yer vermiştir. Resimlerinde ne askerleri ne savaşı yüceltiyor, sadece gördüklerini tüm gerçekçiliği ve çarpıcılığıyla izleyiciye sunuyordu.

Görsel 6. Otto Dix. Yaralı Asker / Wounded Soldier. 1916. Metal Gravür, 19,7x29 cm. rb.gy/6fhkmv

Metal gravürden yararlanılarak hazırlanan bu baskı resimde, siyah ve beyazın çarpıcı etkisiyle karşılaşıyoruz. Gözleri dehşet ve korkuyla açılmış asker doğrudan izleyiciye bakar. Yaşadığı acı izleyiciye doğrudan hissettirilir. Figürün sol eli hareketsiz dururken, diğer eliyle kalbini sıkmaktadır.

1.2.3. Leon Golub

Sanatına savaşın trajik yüzünü konu edinen bir diğer sanatçıda Amerikalı Leon Golub'tur. (1922-2004) Savaşı ve onun getirdiği vahşeti eserlerinde korkusuz bir şekilde işleyen sanatçı Vietnam savaşı gücünü gösterirken toplumun yaşadığı zorluklarla yüzleşmeyi sanatçının bir sorumluluğu olarak görmüştür. "Güzel renklere ve şekillere bakmayı mı tercih ederiz? Kendi suçlarımızı ve kâbuslarımızı mürekkeple görmekten çekiniyor muyuz?" (<https://rb.gy/r3j1nl>)

Görsel 7. Leon Golub. Vietnam II. 1973. Tuval üzerine akrilik, 304 x 1219 cm. rb.gy/90dy1c

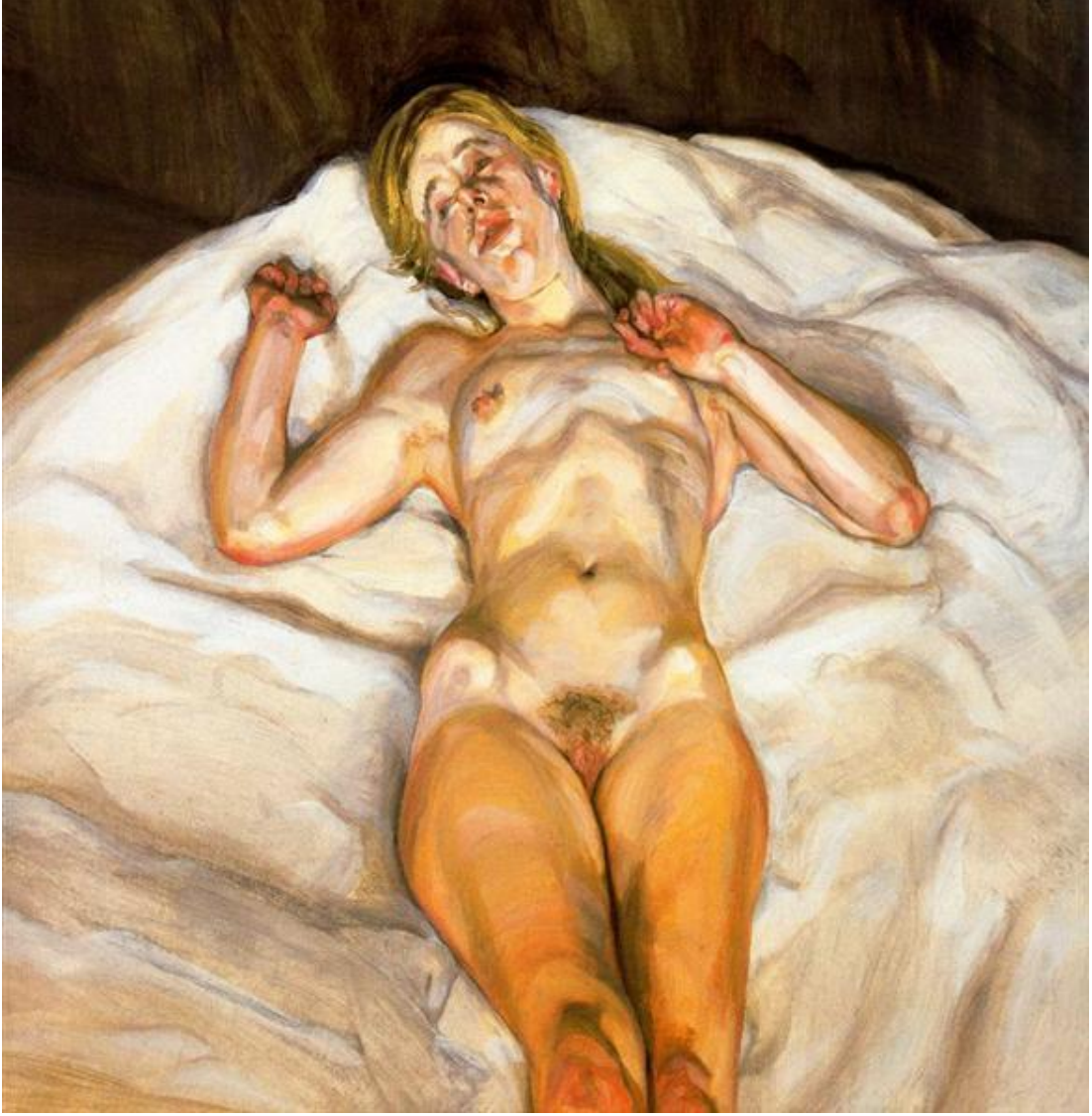
Görsel 8. Leon Golub. Vietnam III. 1974. Tuval üzerine akrilik, 304 x 853 cm. rb.gy/90dy1c

Sanatçının yukardaki çalışmalarında daha önce Manet ve Picasso'nun da yorumladığı Goya'nın "Madrid'de 3 Mayıs 1808" isimli eserinden esinlendiğini söyleyebiliriz. Resim.7 de bir idam mangasının bir grup sivili kurşuna dizmek üzere olduğunu görürüz. Fakat burada Goya'nın resminden farklı olarak siviller izleyiciye dönük konumlandırılmıştır.

1.2.4. Lucian Freud

Çağımızın en büyük sanatçılarından birisi olan Lucian Freud (1922- 2011) Sigmund Freud'un torunudur. Alman asıllı İngiliz ressam figüratif resmin ikinci plana atıldığı bir dönemde figüratif anlayışa yeni bir soluk getirmiştir. Eserleri gelenekçi anlayışa yakın bulursa da sanatçının, konuları algılayış ve gösteriş biçimleri onun sanatını özgün bir konuma taşır. Freud'un resimleri klasik nü anlayışından uzak, basmakalıp güzellik dayatmasının dışındaki bedenleri konu alır. Sanatçının eserleri izleyicide, kendi bedenleriyle ilgili öznel deneyimlerini

hatırlamalarını ve resme baktıklarında kendi benlerinin kırılmasını, savunmasızlığını, çıplaklığın verdiği utancı duyumsayacakları, deforme bedenleri gözler önüne seriyor.

Görsel 9. Lucian Freud. Çıplak Kız. 1966. Tuval üzerine yağlı boya, 61x61 cm. rb.gy/kfgxug

Freud için bir portre resmetmek, bir yüzün veya bir vücudun foto-gerçekçi bir temsilini yapmak manasına gelmez. O, bir beden resmederken, aynı zamanda ruhu da resmeder. Freud'un tasvirleri, çoğunlukla klişeleşmiş güzellik nosyonundan uzak, vücut temsilleridir. Sanatın engin tarihi içerisinde çıplak kadınlar- Olympia, Venüs veya Judith- bedensel yuvaları, yani vücutlarıyla gurur duyarlar. Fakat Freud'da, kadın manası, çıplaklıktan savunmasızlığa doğru evrimleşir. Bedenlerin giysilerden noksan oluşu, seksüelliğin veya arzunun önermesi değildir. Aksine fazlasıyla insan ruhuyla; insan bedeninin kırılabilirliği, yalnızlığı, hüznü ve endişesinin önermesidir. Freud'un nesnelere, hiçbir zaman neşeli ve keyifli değildir. Onlar, anıların trajedisi, acısı ve travmalarıyla yüklüdür. Onların vücutları, çok daha derin yaraların ve izlerin taşıyıcısı durumundadır ve

hatta çok daha derin bir hikâye ediş biçiminin de (Kajema Estere, Erişim. 06.10.2020, <https://rb.gy/wlah6i>)

Beden söz konusu olduğunda sanatçı; kişinin taşıdığı tüm izleri, yaraları, morlukları, lekeleri, siğilleri, varisleri tüm çarpıcılığıyla izleyiciyle paylaşır. Sadece bir beden resmi yapmaktan çok, o kişinin bedeninde taşıdığı yaşanmışlıkları tüm gerçekliğiyle ve detayıyla resmeder. Çıplak bedenler, sakınmayan pozları ile konumlandırılmıştır fakat izleyicide şehvet duygusu uyandırmaz. Mor ve yeşil boya renklerinin sıklıkla gezindiği bedende tiksinti duygusu hakimdir.

1.2.5. Jenny Saville

1970 doğumlu Jenny Saville, çağdaş İngiliz sanatçısıdır. Neredeyse tüm eserlerinde kadın bedeni resmeden sanatçı, model olarak kendi bedeninden yararlanmışır. Saville şiddete uğramış, yara almış bedenlerin yanı sıra, estetik operasyonları, obez insanların bedenleri gibi temaları da işlemiştir. Resimlerinde ki çıplak, İdealize edilmiş bedenlerden son derece uzak adeta bir et yığıdır.

Görsel 10. Jenny Saville. Fulcrum. 1999. Tuval üzerine yağlı boya, 261,6x 487,7 cm. rb.gy/hkdylo

Sanatçının eserlerinde tenin yansıtılış biçimi de işlediği temalar kadar ilgi çekicidir. Teni en gerçekçi haliyle tüm kusurlarıyla makyajlamaya ihtiyaç duymadan gözler

önüne sermektedir. Boya kullanımında ki katmanlar zaten obez olan figürlerin daha iri görünmesini sağlayarak vurguyu güçlendirmektedir.

Günümüzde takıntı haline gelmiş, dayatılan, dikte edilen çağın ideal güzellik anlayışını; obez, et yığınları, yaralı, kanlı suratları ile bir nevi ötekileştirilen, dışlanan bedenleri sanat nesnesi haline getirip bu algıyı provoke etmektedir.

2.BÖLÜM

MELANKOLİ KAVRAMI VE RESİMDE MELANKOLİ

Melankolik kişi hiç kuşkusuz varoluşun dolu
doluluğuyla daha derin bir ilişki içindedir.
ROMANO GUARDİNİ

2.1. MELANKOLİNİN TANIMI

Melankoli tohumları atılan Antik Çağdan günümüze kadar hastalıktan günaha, delilikten, dehaya birçok farklı şekilde değerlendirilmiş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk Dil Kurumunun Ruhbilim Terimleri Sözlüğünde; "kara sevda ve hüzün" (<https://sozluk.gov.tr/>) olarak, iki farklı şekilde Türkçeye çevrilmiştir.

Melankoli, özellikle toplumsal huzursuzlukların arttığı dönemlerde yaşanan güvensizlik ortamlarında sıklıkla sözü edilmeye başlanan bir yaşam tarzı, bir ruhsal durum, bir kişilik tipidir. İçinde bulunduğu ortamla, diğer insanlar ve kurumlarla pek anlaşamayan, özcesi toplumsallaşamayan melankolik kişiliklerin ilk örneklerinin ozanca betimlenişi Homeros destanlarına kadar uzanır. (Teber 2013, S. 9)

Homeros destanlarında melankoli isim olarak geçmese de öykülerde anlatılan karakterler, tipik melankolik karakterlerdir. Agememnon'un sürekli değişen ruh hali, Troya savaşlarının ünlü komutanı Aias'ın intiharla biten acı sonu Sisyphos'un torunu Bellerophon -ki yazılı tarihin ilk melankolik karakteri olarak bilinir.

Kelimenin kökeni Melas (kara) ve Khole (safra)'den gelir. Bu ruh durumuna melankoli adını, günümüzden iki bin dört yüz yıl önce Hipokrat vermiştir. İlk kapsamlı tıbbi çalışmalar yine Antik Çağ'da Hipokrat tarafından yapılmıştır.

Aristoteles'in melankoli kavramını olumlaması sonucu, melankoli büyük bir ivme kazanmış, dahilik noktasına ulaşmıştır. Öyle ki Çiçero hiçbir melankolik yanı olmadığından bu nedenle de önemli biri sayılamayacağından yakınmıştır.

Çiçero'nun bu abartılı ifadesi dönemin bakış açısını anlamamız açısından önemlidir.

Orta Çağ'a geldiğimizde melankoli tam zıttı bir değişim gösterip yedi ölümcül günahtan biri haline gelerek Acedia'ya evrilmiştir. Orta Çağ'da melankolikler; günahkâr, tanrıya başkaldıran, asi olarak görülmüş ve bunun sonucu olarak toplumdan dışlanmış, tecrit edilmiş ve hatta öldürülmüşlerdir.

Aydınlanma dönemi, melankolikler için kurtuluş olmamış, kilise ve din anlayışı değişmiş melankoli artık günah olarak görülme de bu seferde melankolikler işe yaramaz, akılsız deliler olarak görülmüşlerdir. Orta Çağ'daki gibi bunun bedelini yakılarak ödemeseler de bu sefer de kliniklere kapatılmış, zincirlere vurulmuş ölüme terkedilmişlerdir.

2.2. ANTİK ÇAĞ'DA MELANKOLİ

Melankoliden söz edile bilinecek ilk yazılı kaynaklar Homeros destanlarıdır. Destanlarda melankoli kavram olarak geçmez biz bugün ki bilgilerimizle karakterlerin melankolik kişiler olduklarını görürüz.

“Homeros destanlarında genelde tanrısal gazaba uğramış insanlarda görülen mitolojik melankoli/psikoz örnekleri sergilenir. Bu durum, tarih boyu Tanrı-İnsan ilişkilerini anlamada son kerte önemli ipuçları verir.” (Teber, 2013, S.80)

Homeros destanlarında sözü geçen ilk melankolik karakter dedesi Sisyphos gibi tanrıların gazabına uğrayan Bellerophontes'tir. Sisyphos tanrılar tarafından cezalandırılmıştır. Sisyphos'un hayatı bir kısır döngüye mahkûm edilmiştir. Görevi büyük bir kaya parçasını dağın tepesine çıkartmaktır. Fakat ne zaman çıkartsa kayayı, kaya yuvarlanıp tekrar aşağı düşer. Homeros şöyle yazmıştır destanında;

*Sisyphus'u gördüm, korkunç işkenceler çekerken:
yakalamış iki avucuyla kocaman bir kayayı
ve de kollarıyla bacaklarıyla dayanmıştı kayaya,
habire itiyordu onu bir tepeye doğru,
işte kaya tepeye vardı varacak, işte tamam,
ama tepeye varmasına bir parmak kala,
bir güç itiyordu onu tepeden gerisin geri,
aşağıya kadar yuvarlanıyordu yeniden baş belası kaya,
o da yeniden itiyordu kayayı, kan ter içinde... (Homeros, 2008 S.2012)*

“Destanlarda bahsedilen melankolik karakterlerden bir diğeri de Aias’tır. Tanrıların oyununa gelmiş sonu intiharla bitmiştir. Ölümünü sezinleyen Aias’ın yüzünü ironik ve hüznü bir gülümseme kaplamıştır. Melankolik kişiliğin ayrılmaz parçası olarak günümüze kadar gelmiş olan bu gülümseme, “Aias gülüşü” olarak literatüre geçmiştir” (Teber, 2013,S.84)

2.2.1. Hipokrat

“Hipokrat ve okulu, insanı ve insanın ruhsal dünyasını tanrılar dünyasından kurtarmaya ve ussallaştırmaya, insanın ruhsal rahatsızlıklarını, genel bedensel rahatsızlıklar, hastalıklar dizgesi içine entegre etmeye çalışmıştır.” (Teber2013, S. 96) Melan kolia sözcüğünden ilk kez Hipokrat’ın İnsanın Doğası adlı kitabında bahsedilmiştir. Yine aynı kitapta hastalığın belirtileri hakkında da bilgi verilmektedir. Hipokrat’a göre hastalık safrada ki sıvının kararması, koyulaşması sonucu zehirli bir hal almasıyla meydana gelir.

Hipokrat’a göre melankoli psikolojik bir rahatsızlık değil fizyolojik bir rahatsızlıktır. Hastalığın nedeni olarak, İnsan varlığının dört temel öz suyu olan kan, balgam, sarı safra, kara safranin özünde bileşeninde meydana gelen sapma sonucu olduğu düşünülmüştür.

Melankoli hastalığının tedavisi için hastalığa neden olan kara safra bozukluğunun giderilmesi yani zehirli sıvının vücuttan akıtılması: perhiz egzersiz yapılması bağırsakların sürekli boş bırakılması ve seyahat önerilmiştir. Hipokrat melankoliyi şöyle tanımlar;

Çökkün, umutsuz, tüm cesaretini yitirmiş bir durum. Üzüntülü. Acı içinde kıvrınma. Işıktan, insandan kaçma. Karanlığı sevme... Konuşmaktan, herhangi bir şeye muhatap olmaktan kaçınma. Karın ve diyafram bölgesinin dışarıya çıkmış gibi görünümü... Bu insanlar korkulu bir şey görmek, üzüntülü bir haber duymak istemezler... Hastalığın uzaması ya da tekrarlaması öldürücü olabilir. (Teber, 2013, S.101)

2.2.3. Kapadokyalı Aretaus;

Hayatı hakkında hemen hemen hiçbir bilgiye sahip olmadığımız roma vilayeti Kapadokya’nın yerlisi olduğuna bildiğimiz Aretaus Antik Çağ ile modern psikiyatri arasında köprü gibidir.

Döneminin en hümanist filozofu olan Aretaus ilk kez maninin ve melankoli kavramının kapsamlı bir tanımını yapmış maninin melankolinin devamı olduğunu iki ruhsal hastalığında aslında aynı olduğunu öne sürmüştür. Aretaus da çağdaşları gibi melankolinin sebebini safranın kurummasına bağlamıştır. Melankolikleri bezgin, üzüntülü, çökkün, yılmış olarak tanımlarken manileri aşırı heyecanlı, cinsel arzuları fazla, coşkulu olarak tanımlamıştır.

Melankoliyle karasevda ilişkisini düşünen ilk filozof olmuştur. Bir hastasının sevgilisinin yokluğunda melankolik reaksiyonlar gösterdiğini ve sevgilisini tekrar elde edene kadar melankoliden kurtulamadığını öne sürmüştür.

Tedavisinde Son derece hümanist bir yaklaşım benimseyip hastaların çok büyük ya da çok küçük odalarda kalmaması gerektiğini, hastanın kendini yalnız hissedeceği, duvarları boş odalardan ziyade kendini daha mutlu, güvende hissedeceği odalarda kalmalarını; yeme, içme, egzersizlerin tedavideki önemini vurgulamış, hastaya zorla hiçbir şeyin yaptırılmaması gerektiğini düşünmüştür.

2.2.4. Bergamalı Galenus

Döneminin önemli isimlerinden biri olan Yunanlı Galenus, Bergama doğumludur. Galenus'un yapmış olduğu çalışmalar Antik Çağ tıp anlayışını derinden sarsmış ve yeni bir anlayış ortaya çıkarmıştır. Etkisi Rönesans boyunca devam etmiştir.

Galenus kara safralı kanın vücudun farklı bölgelerinde birikmesi sonucu üç çeşit melankoli olabileceğinden söz etmiştir. Bunlar; kara safralı kanın bedeninde toplandığı zaman görülen, beyinde toplandığı zaman görülen ve mide bölgesinde toplandığı zaman görülen melankolik rahatsızlıklar olarak karşımıza çıkar.

Melankolinin başlangıcı olarak mide problemleri ve hazımsızlığı sebep görmüştür. Galenus'a göre İnsanlarda görülen kaygının ve hüznün artması, kara safralı kanın beyin bölgesinde toplanmasının bir sonucudur. Bundan sonra da intihar düşünceleri ve hezeyan baş gösterir.

Galenus melankoli tedavisi için, hacamat yöntemi, kusturucu ilaçlar ve yine diğer çağdaşlarının düşüncesi gibi bağırsakların boş olmasını önermiştir. Melankoli hastalarına diyet yapmalarını tavsiye etmiş ve uzun bir diyet listesi oluşturmuştur.

Müziğin ruhu iyileştirici gücüne inanmış ve hastalara müzik dinletilmesi hususuna özellikle çok önem vermiştir.

2.3. ORTA ÇAĞ'DA ACEDIA VE SONRASI

“Melankolik kafa şeytanın banyosudur...”

Martin Luther (Teber,2013,S.143)

Önceki bölümlerde Antik Çağ'da melankolinin olumlanması yüceltilmesi ve bu tavrın nasıl şekillendiğinden bahsetmiştik. Orta Çağ'a gelindiğinde ise, Hristiyanlığın yaşamın içine girmesiyle, melankoli başlı başına şekil değiştirmiştir. Hristiyanlık inancına göre, beden işlediği günahların cezasını ruh çekmekteydi. Durum böyle olunca da melankoli, tanrının insanı cezalandırma şekli, işlenmiş günahların bedeli olarak görülmüştür. Bu nedenle de melankoli bir başkaldırı, bir inançsızlık olarak algılanmış ve Hristiyanlık inancının -Gurur, hırs, şehvet, tembellik (acedia), oburluk, kıskançlık, öfke- diye sıralanan yedi ölümcül günahından dördüncüsü olan acedia şeklini almıştır.

Görsel 11. Philips Galle. Acedia. rb.gy/k7llwi

Acedia sözcüğünün kökeninin antikçağa, Grekçeye değin uzandığı izlenmiştir. Bu sözcük temelde "sorunu olmayan ruhsal durum" anlamında kullanılmıştır. Ancak bu "sorunu olmayan ruhsal durum" ile "sorunsuz", "sorumsuz" ruhsal durumlar ikili anlamda birbirleriyle karıştırılarak kullanılmıştır. Cicero olasılıkla ilk kez olumsuz anlamda, hiçbir şeyi kendine sorun yapmayan -sorunsuz ve sorumsuz- gamsız anlamında kullanmış. Zaman içinde sözcüğün olumsuz anlamında kullanımı artmış. Giderek salt olumsuz anlamlarda kullanılmaya başlanılmıştır. (Teber, 2013, S.145)

Acedia tembel, melankolik, bezgin, dini görevlerini yerine getiremeyen, hüzünlü, yorgun, çaresiz, ilgisiz kişilik özelliğine sahip kişileri tanımlamada kullanılmıştır. Tıpkı üç yüzlü yılların sonlarında manastırda yaşayan keşişlerde görülen ruh halleri gibi. Hristiyan çilecileri etkisi altına alan acedia keşişleri, mutsuz, umutsuz, bezgin, tembel, dini görevlerini yerine getiremez hale sokmuş giderek inançlarını kaybetmelerine neden olmuş ve öz bakımlarını sağlayamaz hale getirmiştir. Keşişler arasında gittikçe yaygınlaşan melankoli kilise pederlerini tedirgin etmiştir. Kilise pederlerinin tedirgin olmalarının sebeplerinden en önemliside hastalığın yayılarak eğitimi sekteye uğratması ve disiplinsizliğe neden olmasıdır.

Keşişlerde görülen bu acınası ruh halinin giderek artması, keşişlerin kendini idame edemeyecek kadar bezgin duruma gelmeleri ve hatta ilerleyen durumlarda intaharla sonuçlanan vakaların yaşanması katı disiplin kuralları ve yasal düzenlemeler getirilmesine neden olmuş fakat getirilen katı kurallar, yasal düzenlemeler yeterli olmamış aksine acedianın artmasına ve daha fazla kişiye sıçramasına neden olmuştur.

Keşişlerde görünen melankoli ve çileci yaşam şeklini en kapsamlı araştıran kişi Evagrios Pontikos olmuştur. Pontikos keşişlere yönelik birçok kitap yazmış, acedia'yı şeytanın kandırdıkları içinde en tehlikelisi, en korkuncu olarak tanımlamıştır.

Orta Çağ hristiyan din bilimine göre tanrıdan kuşku duyulmamaktadır. Tanrının yarattıkları için bir planı olduğu bilinciyle, tam bir güven duyup umutla yaşarsın. Tanrıdan kuşku duymak inançsızlık belirtisidir. Bunun sonucu ise tanrının cezası olan melankoliye mahkum olmaktır. Melankolinin çıkış noktası kuşku olarak görülmüştür. Haliyle melankoliklerde büyük günahkârlar olarak.. Melankolik kişilere

karşı savunulan bu görüşlerin tersi görüşlerde olmuştur. Bazı din adamları ise yaşanan dünyada hüzünlenmenin hayli yerli olduğunu düşünmüşlerdir.

2.3.1. Afrikalı Konstantinus

Orta Çağ'da melankoliklere olan bakış açısının yanında, çağdaşlarından daha ileri bir görüşe sahip olan Konstantinus melankolinin şeytan, cin gibi doğaüstü varlıklarla ilişkili olduğuna inanmamıştır. Melankolinin nedeni olarak Antik Çağ düşünürleri gibi Konstantinus'ta kara safrayı sorumlu tutmuştur. Safra kararip koyulaşarak beyne ulaşır ve burada düşünme biçimine etki eder, kuşku ortaya çıkar ve kalbe hüzün dolar.

2.3.2. Satürn Ve Melankoli İlişkisi

Geç Orta Çağ'da baş gösteren yeni melankolinin sorumlusu satürn gezegeni olarak gösterilmiştir. Melankoli hastalarının talihsiz kaderleri, acı ve keder içinde ki yaşamları satürene mal edilmiştir. Serol Teber'e göre melankolik kişinin çelişkili tavırları ve yaşam tarzı ile tanrı Kronos'un çelişkilerle dolu hayatı arasında ilişki kurulmuş olabilir.

Mitolojiye göre çocuklarından nefret eden Uranos onları yer altına hapsetmiştir. Annesi Gaia'nında teşvikiyle Kronos bir orakla babasını hadım etmiş onun egemenliğini, gücünü elinden almış ve olimposun hakimi olmuştur. Fakat bundan sonraki yaşamı korku ve şüphe içinde geçmiştir. Kendisinde babasıyla aynı kaderi paylaşacağından korktuğu için, çocuklarını canlı canlı yemeğe başlamıştır. Bu duruma dayanamayan eşi Reheia oğlu Zeusu bir mağarada doğurup Kronos'tan gizlemeyi başarır. Zeus büyüdükten sonra Kronosun akibeti babasıyla aynı olur. Zeus Kronos'un gücünü, iktidarını elinden alıp onu yeraltına hapseder. Yeraltından kaçan Kronos İtalya'ya gelir ve Satürn ismini alır.

Mitolojide önemi büyük olan Satürn bir yandan altınçağ tanrısıdır bereketin, emeğin, yeryüzündeki güzelliklerin tanrısıdır; diğer yandan çocuklarını yiyen bi yamyamdır. Hem altınçağı yeryüzüne getirmeyi hedefler hemde oğlu tarafından yer altına mahkum edilmiştir.

Orta Çağ inançlarına göre satürn gezegeni, insanları kendi yapısına uygun yaydığı kara, kuru, soğuk, gamlı bir aura (hale) ile etkiler. Bu etki, insanların huzursuz, hüznü, yılgın, günahkarlığa eğilimli ve bilge konumlara getirir... "satürn çocukları"nın ruhları acı içinde olmalarına karşın, tanrısal işlerle uğraşırlar... Yaşamları boyu günahkarlığa özel bir yatkınlık içinde, acı çekmek, hüznü, yetenekli ve bilge olmak, bu insanların yazgısıdır...(Teber, 2013, S.165)

Satürn gezegeninin üzerindeki suçlamaların kalkması için Rönesans'ı beklemesi gerekmiştir. Rönesans'la birlikte satürn gezegeninin insanlar üzerinde olumsuz, kötü mizaç yarattığı düşüncesi şekil değiştirmiştir. Satürn artık melankoliklerin yaratıcılığını geliştiren ve koruyan gezegen tanrısıdır.

2.3.3. Rönesans Ve Aydınlanma Çağı

Orta Çağ ile Rönesans arasında her ne kadar uzun yıllar da olsa iki dönem arasında melankoliye bakış açısı arasında ki fark yine de şaşırtıcı derecede fazladır. Orta Çağ'daki melankolik, içinde bulunduğu durumu kendisi seçmemiştir, tanrı tarafından cezalandırılmıştır. Toplumda kendisine herhangi bir yer edinme şansı ve ihtimali yoktur. Rönesans'ta ki melankolik ise içinde bulunduğu duygu durum halinin bilincindedir ve bu durum tamamen kendi sorumluluğu altındadır. Rönesans döneminde dinin ve kilisenin insanlar üzerindeki etkisinin azalmasıyla birlikte Orta Çağ'da "günah" olarak kabul edilen melankoli tekrar şekil değiştirip Aristotelesçi bir yaklaşımı benimsemiştir.

İlk bilinçli melankolik olarak gösterilen Francesco Petrarca bir yandan çelişkili kişiliği, bir yandan içinde bulunduğu sürekli hüznü ruh haliyle tipik bir melankoliktir. Fakat yapıtlarında gösterdiği olağanüstü başarı ve yaratıcılık adeta eksik yönlerinin örtüsü olmuştur. Petrarca içinde bulunduğu ruh halini, normal bir durum olarak görse de Orta Çağ inançlarının etkisini çokta arkasında bırakabilmiş değildir. Rönesans sonrası Aydınlanma Döneminde doğa bilimlerinin gelişimine paralel olarak insanların yaşamları din dışı rasyonel yöntemlerle incelenmeye başlanmıştır.

İnsanların ruhsal yaşamları, batıl inançların, dinlerin otoritesinden kurtulmaya başlamış fakat bu kez de rasyonalizmin katı norm sistemlerine uydurulmaya zorlanmıştır. Rasyonalizmin norm sistemlerine göre yaşamayan ve çalışmayanlar "günahkar-dinsiz" yerine, bu kez de "akılsız- çılgın" ya da "zavallı- deli" olarak tanımlanmışlardır. Psikiyatri doğa-bilimleri içindeki yerini aldıkça "akılsız çılgın" ya da "zavallı deli" psikiyatrinin araştırmalarının nesnesi olmuştur. "Anormal delinin"

bir araştırma nesnesi olarak "normal akıllıya" teslim edilmesi "günahkarların" engizisyona teslim edilmesinden pek de farklı olmamıştır.(Teber, 2013, S.221)

Orta Çağ'dan aydınlanma dönemine kadar, melankoliklere bakış açısı bir hayli değişmiş fakat değişmeyen şey toplumdaki dışlanmaları olmuştur. Orta Çağ'da günahkâr olduğu düşünülmesi için kabul görmeyen ve sürekli dışlanan melankolik, bu kez de toplumun öngörülerini ve isteklerini doğrultusunda yaşayamadıkları için toplumun bir parçası olamamış kendilerini "normal" diye nitelendiren bireyler onlara sırt çevirmiştir. Toplumsallaşamayan melankolikler tedavi gerekçesiyle kliniklere kapatılmış, zincirlere vurulmuştur. Michel Foucault, "Deliliğin Tarihi" isimli kitabında bu olaya "büyük kapama" ismini vermiştir.

Rasyonalizmin, çoğunluk olan normali koruyup azınlık olan, anormali ötekileştirmesi hızlı bir şekilde ve artarak devam etmiştir. Önce hastanelere daha sonra kliniklere kapatılan melankolikler önceleri ölüme terk edilirken daha sonraki süreçlerde ya toplama kamplarına gönderilmiş ya özel kliniklere kapatılmış ya da yakılarak sistematik bir şekilde öldürülmeye başlanmıştır.

2.3.4. Marsilio Ficino

Floransa'lı Marsilio Ficino Rönesans döneminin önemli düşünürlerinden birisidir. Bu yazıda Ficino'ya değinmemiz sebebi Rönesans döneminde Aristotelesçi düşünceyi tekrar zirveye taşıyan kişi olmasıdır.

Ficino'ya göre ruhtaki acı bilinçlenmeyle başlar fakat bu acıdan kurtulmanın tek yolu yine bilinçlenmeyi kuvvetlendirip, beslemektir. Ruhsal acıyı aşmanın yolu beden sorunlarını görmezden gelip tüm bilinçle ruha yoğunlaşmaktır. Ficino ancak bu noktadan sonra belki acıyı mutluluğa çevirmenin mümkün olduğunu düşünmüştür. Acıyı mutluluğa çevirip tamamen ruhuna yoğunlaşan kişi ruhuna ulaşabileceği en yüksek mertebeye ulaşmış tanrıya yakınlaşmıştır.

Rönesans döneminin en hümanist filozoflarından olan Ficino kendisinin de satürn etkisinde olduğunu hayatının korku ve hüznü içinde geçtiğini yazmıştır.

2.3.5. Sigmund Freud

“Psikanalizi 16. yüzyıl mizaç tıbbının günümüze kadar gelebilmiş dallarından ayıran yol, melankoliyi akıl hastalıklarının vahim çeşitlerinden biri olarak sınıflandıran modern psikiyatri biliminin doğuşu ve gelişimiyle kesişir.” (Agamben, 2007, S.258)

Freud (1856-1939) Yas ve Melankoli isimli makalesinde; “sevilen kişi ya da kaybedilen kişinin yerine koyulan soyut bir kavramın yitirilmesine verilen tepki” (Freud, 2015, S.18) diye tanımladığı yas kavramı ile melankoli arasında bağ kurar. Melankolide de yas durumunda olduğu gibi sevilen bir nesnenin kaybı söz konusu olabilir. Burada kayıp tek seçenek olarak ölüm değildir. Nesnenin sevgi nesnesi halinden çıkması da kastedilmektedir. Yas durumunda kayıp açık bir şekilde biliniyorken melankolide hastanın kimi ya da neyi kaybettiğini bildiğini ama kaybettiği nesneyle neyi yitirdiğini bilmediği ifade edilmiştir. Freud melankoliyi kendi sözleri ile şöyle tanımlar;

melankoli ise ruhsal olarak, derin biçimde acı veren üzüntü, dış dünyaya duyulan ilginin sekteye uğraması, sevme yetisinin kaybı, tüm etkinliklere ket vurulması, yerini kendini suçlama ve aşağılamaya bırakmış, cezalandırılacağına dair sanrısız bir bekleyiş içinde kendilik duygusunun değerden düşmesiyle tanımlanır. (Freud, 2015, S.19)

Freud yasta da yukarıda saydığımız semptomlara rastlanabileceğini fakat melankolide yastan farklı olarak kendilik duygusunun bozulduğunu yazmıştır. “Yasta dünya yoksul ve boş bir hal alır, melankolide ise yoksullaşan ve boş hale gelen benin ta kendisidir.” (Freud, 2015, S.22) Freud’a göre melankolik kişilerde diğer insanlardan utanma haline rastlanmaz. Bu nedenle de kendisini küçük düşürmekten aşağılamaktan olumsuz olarak etkilenmezler. Kişi benlik saygısını tamamen kaybetmiştir.

Libido bir sevgi nesnesi seçmiştir ve o kişiye bağlanmıştır. Kişinin bir sebepten ötürü nesneye karşı yaşadığı incinme ya da hayal kırıklığı durumunda, normal olan libidonun nesneden çekilmesi ve başka bir nesneye kaymasıdır. Fakat libido başka nesneye kaymaz ve Ben’e geri çekilir ve burada nesne ile ben arasında bir özdeşim kurulur. Nesnenin varlığı Ben’in içini o kadar kuvvetli doldurur ki Ben terkedilmesi gereken nesne haline dönüşür ve böylece eleştirilebilir bir hal alır. “Bu şekilde nesne kaybı bir Ben kaybına, Ben ile sevilen kişi arasındaki çatışma

ise Ben eleştirisi ve özdeşim sonucu değişen Ben arasındaki bir yarığa dönüşmüş olur.” (Freud, 2015,S.29)

Melankolikler içlerinde yaşadıkları bu karmaşık savaşın bilincinde değillerdir. Kendilerini suçlamaları, öfkelenmeleri, kendilerine yaptıkları acımasız eleştiriler hatta ileri boyutlarda intihar girişimlerinin sebebi buna bağlıdır.

2.4. SANAT TARİHİNDEN ÖRNEKLER

2.4.1. Albrecht Dürer Melancolia1

Görsel 12. Albrecht Dürer. Melankoli I / Melencolia I. 1514. Metal Gravür, 24x18,8 cm.

rb.gy/omf7rs

Gravürde nereye ait olduğu belli olmayan dağınık bir mekân gözlemlenir. Mekânda yer alan nesnelere ilk bakışta resme öylesine serpiştirilmiş gibi algılanır. Tıka basa doluluğun içinde kocaman bir boşluk gibi... Cetvel, çivi, çekiç, testere, rende gibi resmin belirli yerlerine serpiştirilen nesnelere kendi içinde bir ahenk oluşturur. Büyük taş bloğun üstünde kurukafayı çağrıştıran simge melankolik bir şekilde oturan kadınla ve köşeye yığılmış duran köpekle, resmin atmosferine uyum sağladığı gibi muhtemelen ölüm kıyamet gibi kavramlara gönderme yapar.

En önde gördüğümüz figür iyi giyimli olan, bakımlı, ihtişamlı kanatları olan bir kadındır. Kadın sol elini melankoliklerle özdeşleşmiş şekilde başına yaslamıştır. Eli olmasa başı orada sağlam duramayacakmış gibi başını desteklemektedir. İri kanatları olmasına rağmen heybetli bedeni kanatların uçmak için olmadığı izlenimi yaratır. Kanatlar sanki ruhani bir şeylere gönderme yapmaktadır. Yapıtta melankolik kadın, alışılmışın dışında olarak yalnız değildir. Yanında en az kendi kadar mutsuz duran, zayıflıktan kemikleri belirginleşen bir köpek vardır. Kadın gözlerini ilerde bir şeylere dikmiştir; ne bir nesneye ne de izleyiciye bakar aklından neler geçtiğini, gözlerinde ki tüm kuşku ve kederle ama aynı zamanda şaşkıncı derecede canlılıkla neye ya da kime baktığını gizler Dürer izleyiciden.

Kadının yüzü gölgelidir. Ancak bu gölgenin çevreden onun yüzüne yansıyan bir gölge olabileceği kanısına kapılıyor insan. Gerçekte kadının yüzü, melankoliklere özgü, üzüntüden kararmış (faciel nigra) konumunda değildir. Yüz ifadesinde üzüntüden çok gergin bir öfke sezilenmektedir. Melankolik kadının konumunda yalnızlıktan çok terk edilmişlik, korkudan çok kuşku görülmektedir. (Teber, 2013, S.28)

2.4.3. John Everett Millais

Görsel 13. John Everett Millais. Ophelia. 1851-52. Tuval üzerine yağlı boya, 76,2x111,8 cm.

rb.gy/kamws4

John Everett Millais, William Holman Hunt, Dante Gabriel Rossetti bir araya gelerek 1848'de Ön-Raffaellocu grubunu kurdular. Grup, koyu pastel tonlu paletlerden, katı geleneklerden sıyrılarak yeni bir anlayış yaratmayı amaçlamıştır. John Everett Millais'in "Ophelia" adlı bu yapıtı, Ön-Raffaellocu anlayışın kusursuz bir örneğidir.

Resme ismini veren, Shakespeare'nin Hamlet'indeki Hamlet'e aşık, genç kadındır. Ophelia oyun boyunca melankolik bir mizaç sergiler. En sonunda babasının ölümü, Hamlet'e duyduğu büyük aşkın karşılıksız olduğuna inanması gibi sebeplerden akli dengesini yitirir. Bir ırmağın kenarında şarkı söyleyerek gezdiği esnada ırmağa düşer. Düştüğü yerde kalıp şarkısını söylemeye devam eder ve en sonunda boğularak can verir.

Millais resminde Ophelia'yı ırmağa henüz yeni düşmüş haliyle resmetmiştir. Resim de gözleri açık elleri iki yanına düşmüş görünen Ophelia boğulduğundan habersizmiş gibi algılanır. Son derece sakin ve durgundur. Millais'in Ophelia'yı bu

kadar donuk resmetmesi kadının melankolik ruh hali hakkında izleyiciye ipucu verir.

2.4.4. Francisco De Goya

İspanyol ressam ve gravür sanatçısı Francisco De Goya yaşamı boyunca birçok önemli olaya şahitlik etmiş, Fransa'nın İspanya'yı işgaline birebir tanık olmuştur. Yaşadığı iki ölümcül hastalık- ki birinde duyma yetisini kaybetmiştir- sonucu panik ve histeri içinde yaşamıştır. Goya'nın beş yıl boyunca 1819-24 tarihleri arasında evinin duvarlarına yaptığı on dört resme 'Kara Resimler' "pinturas negras" ismi verilmiştir. İçlerinden biri olan "Çocuklarını Yiyen Satürn" isimli yapıtı biraz daha yakından inceleyelim.

Çocuklarını yiyen Satürn konusunu ünlü mitolojik hikâyeden alır. Kral Kronos kendisinin de babasına yaptığı gibi, kendi çocukları tarafından hadım edileceği ve tahtından indirileceği kehanetine inanır. Doğan her çocuğunu yemeğe başlar. Evlatlarının bu şekilde ölümüne daha fazla dayanamayan eşi Rhea, çocuklardan birisi olan Zeus'u mağaraya saklar. Kronos'a ise bir taş yutturur. Zeus büyüdüğünde babası Satürn'e karşı gelip onun hükümdarlığını son bulduracak ve Olimpos Dağına yerleşip orada kendi krallığını kuracaktır.

Görsel 14. Francisco de Goya. Çocuklarını Yiyen Satürn / Saturn Devouring His Son. 1819-1823.

Tuval üzerine yağlı Boya, 146x83 cm. rb.gy/xavoxr (sol)

Görsel 15. Peter Paul Rubens. Çocuklarını Yiyen Satürn / Saturn Devouring A Son. 1636-1638.

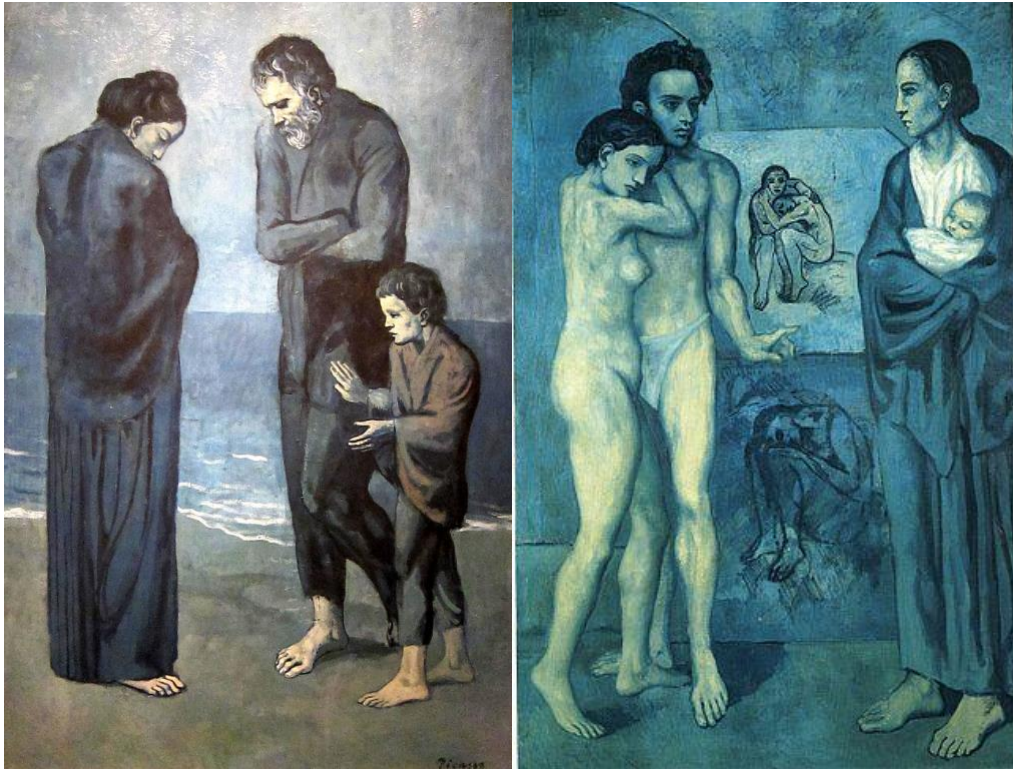
Tuval üzerine yağlı Boya, 182,5x87 cm. rb.gy/mqlrjq. (sağ)

Resme baktığımız da Goya, Satürn'ü saçı dağınık, gözleri fal taşı gibi açılmış, vücudu deforme olmuş haliyle tasvir etmiştir. Karanlık arka planda parlayan tanrı Satürn, çocuklarından birini kanlar içindeyken yemektedir. Fakat yaptığı işten daha çok korku duymuş gibi bakmaktadır. Mitolojinin aksine ellerinin arasında sıkıca tuttuğu beden bir bebek bedeni değil yetişkin bir insan bedenidir. Goya bu eserinde herhangi mitolojik bir sembol kullanmaktan kaçınmıştır. Bu durum, yapının sadece mitolojik karakter Satürn'ün betimlemesi değil, İspanya'da yaşanan vahşetin, Goya'nın kendi oğullarını kaybedişinin bir dışa vurumu olma ihtimalini akla getirir.

Goya'nın bu yapıtında aynı müzede bulunan Rubens'in yine aynı isimli resminden etkilendiği düşünülmektedir. Rubens'in yapıtı Goya'nın eserine göre çok daha gerçekçi resmedilmiştir. Goya'da bedeni deforme olmuş, yaptığından dolayı korkmuş, dehşete düşmüş, biraz şaşırılmış ve acı içindeymiş gibi görünen Satürn, Rubens'in eserinde yaptığı şeyden emin, son derece kararlı, gaddar bir baba olarak resmedilmiştir. Rubens yemesi için Satürn'ün eline yüzü izleyiciye bakan ağzı korku ve acıyla açılmış bir bebek resmetmiştir. İki resmi karşılaştırdığımızda Goya'nın resmi Rubens'inkine oranla çok daha masum ve kabul edilebilir durmaktadır.

2.4.5. Pablo Picasso

İspanyol ressam Pablo Picasso mavi dönem resimlerinde tema olarak evsizlere, yoksullara, fahişelere, dışlanmışlara ruh hali olaraksa karamsarlığa, kasvete, melankoliye yer vermiştir. Picasso'nun bu dönem resimlerinde yakın arkadaşı Casagemas'ın intiharının sonucu, girdiği bunalımlı ruh halinin etkisi olduğu kaçınılmaz bir gerçekliktir.

Görsel 16. Pablo Picasso. Trajedi. 1903. Tuval üzerine yağlı boya, 105x69 cm. rb.gy/eduzxp

Görsel 17. Pablo Picasso. La Vie. 1903. Tuval üzerine yağlı boya. rb.gy/knrzxz

Avurtları çökmüş, yaşamaktan yorgun, hayatla başa çıkamayan, dünyanın tüm sıcaklığından uzaktaki üşüyen mavi bedenlerden, sanki ruhları da çekilmiş, geriye arı bir enkaz kalmıştır. mavinin hüznünde ve soğukluğunda sevgi de tuvalden uzaklaşır. Çiftler, genellikle üşürler ve yaşamın darbelerinden kaçmaya çalışırcasına birbirlerine sokulur. Bu sokulmalar aşk ya da sevgiyi çağrıştıran yaklaşımlardan uzak, toplumun çeperlerinden dışarı attığı insanların hayatta kalabilmek için umutsuz ve çaresizce birbirlerine sarılmalarına yakındır. Hareketsiz ve dalgın figürlerin kederli ve kasvetli ortama rahatsız edici itaatkârlıkları, zaman ve mekândan kopuk bir varoluş sunar. Bu mavi dünya, rengârenk burjuva dünyasından ölesiye kopuktur. Renkli dünyada kendilerine hizmet edecek bir rol bile verilmemiştir. Mavi, renklerin dünyasından sanki tümüyle dışlanmış. Tema, yaşamdan soğumuş tutunamayanlardır. Küçük insanların melankolik yoksunluklar evrenidir. (A.Korkmaz, Dergipark, Erişim. 05.01.2020, <https://rb.gy/idafak>)

Mekan algısını ikinci plana attığı mavi dönem işlerinde figürleri ön planda tutmayı tercih etmiştir. Bu dönem resimlerinde mavinin çeşitli tonlarından ve mavi renginin soğuk ve melankolik havasından yararlanmıştı.

2.4.6. Edward Hopper

Görsel 18. Edward Hopper. Mavi Gece / Soir Bleu (Blue Night). 1914. Tuval üzerine yağlı boya, 91,4x182,8 cm. rb.gy/ep7a

Ressam Edward Hopper (1882–1967) 1920'li yıllardan itibaren Amerika'ya ait şehir yaşamından sahneler ve doğa görünümünü çalışmalarına konu olarak seçmiştir. Resimlerinde yer alan şehir hayatı neredeyse terk edilmiş sokak ve binalardan oluşur. Peyzajlarında ise tabiatın ortasında her şeyden yalıtılmış bir şekilde duran yapılar bulunmaktadır. Figürler ise ister tek, ister bir arada olsun bireyin tek başınalığını öne çıkaracak şekilde kurgulanmıştır. Sanatçı, günlük yaşamı konu alan eserleri aracılığıyla modern toplumları ve bu toplumların gelişimi karşısında insanların yaşam biçimlerindeki kaçınılmaz değişimleri de

resmetmiştir. Aynı zamanda bu değişimleri, özellikle şehirlerdeki beton bloklar arasında sıkışıp kalan insanın konumu ve bu insanların birbirleriyle olan iletişimindeki kopukluklar üzerinden anlatarak çağının yalnızlaşmış ve yabancılaşmış bireylerini öne çıkartır. (Altay Aldoğan, Dergipark, Erişim.16.05.2020, <https://rb.gy/u6hzay>)

Hopper mavi gece isimli bu resminde toplumsallaşamayan melankolik kişilik olarak bir pierrot resmetmiştir. Pierrot Ağzında sigarası, donuk yüz ifadesi ile toplumla iç içe bir cafe de oturmaktadır. Pierrot beyaz renkli elbisesi, boynunu tamamen kapatan boyunluğu, beyaz yüzü, kırmızı gözleri ve dudaklarıyla mekândaki herkesten daha farklı durmaktadır. Pierrot burada diğer insanlarla oturmaktadır fakat gözlerindeki donuk bakış, yüzündeki hüznü ifade onun; kendi düşlerine, iç dünyasına daldığı ve aslında orada yalnız olduğu izlenimi taşır.

2.4.7. Kathe Kollwitz

Resim, heykel, gravür, ağaç baskı, litografi gibi birçok alanda eser veren Alman sanatçı Kathe Kollwitz, yaşamı boyunca pek çok zorluk ve acı çekmiştir. Eserleri bu acıların dışı vurumu niteliğindedir. Sanatçı yapıtlarında yoksulluk, ölüm, savaş, hastalık, çaresizlik gibi temaları son derece çarpıcı biçimde işlemiştir. Eserlerinde sadeliğin gücünden yararlanan sanatçı genelde monokrom renkler kullanmıştır. Kollwitz'in sanat anlayışında ki kırılmalardan birisi de şüphesiz ki küçük oğlu Peter'ı I. Dünya Savaşı sırasında kaybetmesi olmuştur. Bu trajik olayın açtığı yara, asla iyileşmemiş etkilerini sonraki yapıtlarında hissettirmiştir.

Görsel 19. Käthe Kollwitz. Ölü Çocuk İle Anne / Mother With Dead Child. 1903. Metal Gravür, 41,9x48,7 cm. rb.gy/d12mu5

Ölü Çocuk İle Anne isimli bu eser insan kederinin evrenselliğinin ifadesel bir biçimidir. Burada annenin yüzündeki ham ve ilkel acı, çıplak olan bedenin katı ve hantal duruşu, çocuğun tam olarak seçilemeyen bedeni fakat tezat şekilde yüzündeki ifadesellik melankolik bir dışavurumu gözler önüne sermiştir.

I. Dünya Savaşı ve sonrası süreçte geride kalanların acılarını, yoksulluğu, sefaleti, yetim çocukları, dul kadınları resimlediği "Savaş (War)" adlı yedi resim çalışmasından oluşan bir seri oluşturmuştur.

Görsel 20. Kathe Kollwitz. Dul 2. 1923.
Gravür 47,6 x 65,9 cm. rb.gy/y0xjwz

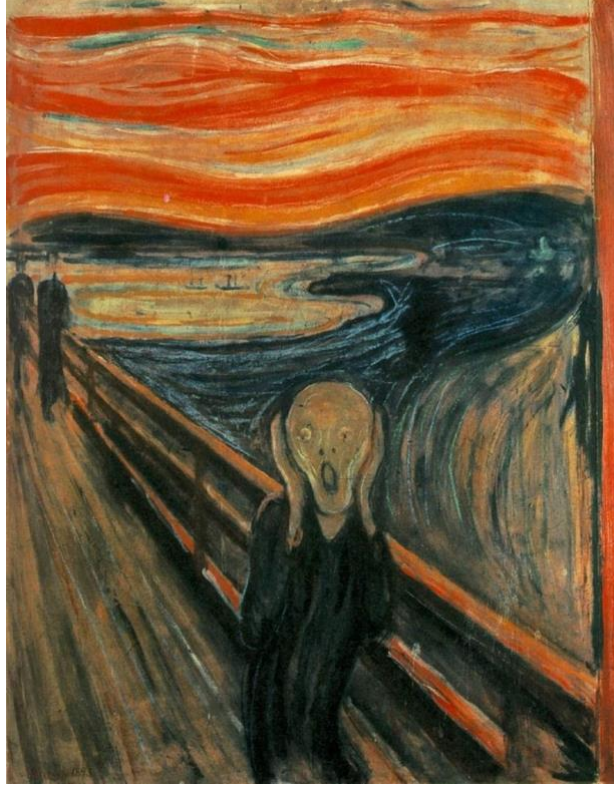
Görsel 21. Kathe Kollwitz. Dul. 1923.
Gravür. rb.gy/vqoqvw

“Savaş” serisinde baskı resim tekniğini kullanan sanatçı sadeliğin ifadeselliğinden yararlanmıştı. “Dul” ismini verdiği bu iki çalışmada kâğıdın ortasında hareketsiz şekilde duran iki kadın mekândan tamamen soyutlanmış, sadece kadınların çektiği derin acı vurgulanmak istenmiştir. “Dul 2” de siyah ve beyazın dağılımını ustaca kullanan sanatçı kadının gövdesini belli belirsiz resmederken ellerine ve yüzüne derin acılar gizlemiştir. Yine ifadenin güçlü olarak ellerde ve portrede toplandığı diğer resimde kadın acıyla karışık şaşkın bir ifadeyle izleyiciye bakar. Ellerini iki yana açmış sanki bu dünyadan değilmiş gibidir.

2.4.8. Edvard Munch

Ölüm, acı, aşk, melankoli, hastalık gibi unsurlar İnsanın ruhunu, bedenini şekillendiren önemli etmenlerdir. Sanatçının ise küçük yaşta tanıştığı ölüm, hastalık ve içinde büyüdüğü melankolik ev sanat anlayışına önemli ölçüde yön vermiştir. Daha sonra bu yılları günlüğüne şöyle yazmıştır; “hastalık, delilik ve

ölüm beşiğimin başucunda nöbet bekleyen ve ömrüm boyunca yanımdan ayrılmayan kötü meleklerdir.”(<https://rb.gy/9smsj5>)

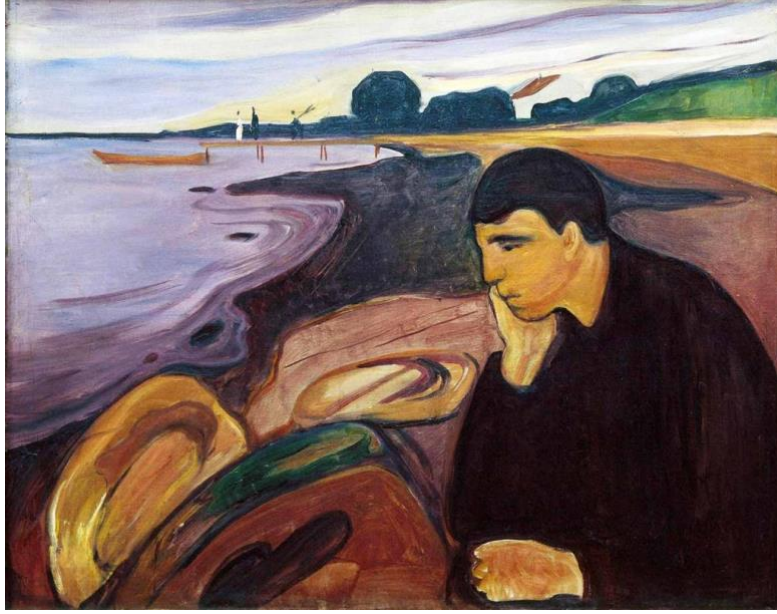

Görsel 22. Edvard Munch. Çığlık/Skrik. 1893. Yağlı boya, 84 cm x 66 cm. rb.gy/cy8ak8

Edvard Munch Çığlık resmini içsel gerginliklerini ifade etmek üzere yaptı. Oslo’da geçen hastalık ve melankoli dolu olan evinde, yetiştirildiği iç karartıcı bir çocukluktan sonra hayata olumsuz bakarak büyüdü. Bu resmin ön planındaki çarpıtılmış, kafatası tarzındaki, ayrıntılardan arındırılmış -ağzı gözleri dehşet çığılığıyla açılan- figür kendisine bir akşamüstü gün batımında iki arkadaşıyla birlikte yürürken bir görüntü olarak geldi. Günlüğünde bu anı şu şekilde anlatmıştır;

Bir akşamüstü bir sokakta iki arkadaşım ile birlikte yorgun ve hasta halde yürüyordum. Şehir ve fiyort önümüzde uzanıyordu. Güneş batıyor ve bulutlar kan kırmızı bir renge boyanıyordu. Orada korkuyla titreyerek durdum ve doğayı delip geçecek yüksek perdede, bitimsiz bir çığlık duydum.(Hodge,2013,S.180)

Denizin ve gökyüzünün dalgası ve diyagonal çizgileri rahatsız edici izlenimi yoğunlaştırır ve çığlık atan figürü neredeyse yutarken çığığın kendisinden uzaktaki iki adam üzerinde hiçbir etkisi yokmuş gibi görünür, dolayısıyla acının sadece ana figürün zihninde olduğu izlenimini verir.

Görsel 23. Edvard Munch. Melankoli/Melancholy. 1891. Tuval üzerine yağlı boya, 72 cm x 98 cm. rb.gy/bnbqje

Edvard Munch melankoli ismini verdiği bu yapıtının birçok versiyonunu yapmıştır. Resimde gördüğümüz figür melankolilere has bir üslupla elini başına dayamış, düşünceli bir şekilde oturmaktadır. Dalgalı denizin önünde oturan melankoliğin denize bakmadığı kafasında ki düşüncelerle boğuştuğu dikkat çekmektedir.

2.4.9. Egon Schiele

Melankoli denilince akla gelen bir diğer sanatçı da kuşkusuz ki Egon Schiele'dir. Avusturyalı sanatçı (1890-1918) yaşadığı kayıplarını, çektiği acılarını, buhranlarını, ailevi problemlerini tuval üzerine en güçlü şekilde aktaran sanatçılardan birisidir.

Görsel 24. Egon Schiele. Death and the Maide. 1915. Yağlı boya, 1,5 m x 1,8 m. rb.gy/nj7q2j

Ölüm ve genç kız teması sanat tarihi boyunca birçok kez işlenmiştir. Temanın kaynağı Yunan mitolojisine kadar dayanır. Ölüm Tanrısı Hades'in Persephone'yi kaçırmamasının anlatımıdır. Özellikle Orta Avrupa'da son derece kabul görmüş bir temadır fakat Egon Schiele bu temayı ele alırken klasik anlatımdan oldukça farklı işlemiştir. Resimde gördüğümüz genç kadın ölüm olarak tasvir edilen koyu ceketli erkek figüründen kaçmamakta, korkmamaktadır. Aksine cılız kollarıyla ölüme tutunmaya çalışmaktadır. Aynı şekilde ölüm figürü de kadına aynı sevgi ve şefkatle sarılmış, kocaman açılmış gözleriyle acı içinde olduğu anlaşılmaktadır. Klasik temanın aksine burada izleyiciye sunulan şiddet ve korku değil melankoliyle sarılmış bir hüznün halidir. Tüm bunların sebebi Schiel'in resmini kendi özel yaşantısına dayandırmasıdır. Sanatçı sanat yaşamı boyunca aykırı tarzıyla cüretkâr resimleriyle birçok eleştirinin hedefi haline gelmiş 'sapkınlıkla' yargılanmıştır. Yaşı küçük modelleri çıplak resmetmesi nedeniyle hapis yatmıştır. Belki de tüm bunlardan kurtulmak eskiyi geride bırakmak adına dört yıldır birlikte olduğu ve birçok resmine model olan Wally'den ayrılmış toplumun kabul gördüğü bir evlilik gerçekleştirmiştir.

Resme bu bilgiler ile bakıldığında ressamın ölüm olarak betimlediği aslında kendisi ona parmaklarında ki son güçle tutunmaya çalışan ise sevgili Wally'dir. Hayatının bu bunalımlı dönemini izleyiciye figürlerdeki duygu yoğunluklu renk seçimleri gibi unsurlarla en derinden hissettirebilmeyi başarmıştır.

3. BÖLÜM

GÖRSEL ÇÖZÜMLEMELER

Görsel 25. Zeynep Kelif. Feyza. Ağaç Baskı. 100x145. 2018

Görsel 25'de Koyu kahve rengi hakimdir. Resmi yan yana duran üç figür oluşturmaktadır. Kadınların duruşları ile melankolik bir atmosfer yakalanmak amaçlanmıştır. Ağaç baskı tekniğiyle hazırlanan resimde eksiltme yöntemi kullanılmıştır. Monokrom olarak tasarlanan resimde koyu orta açık tonların bir araya gelmesi ve oyma stiliyle derinlik etkisi yaratılmak amaçlanmıştır. Mekanda var olan ışık görünümüyle biçimsel dinamizm oluşturulmaya çalışılmıştır. Resim oluşturulurken ağacın kendi dokusundan da yararlanılmıştır.

Görsel 26. Zeynep Kelif. Hesaplaşma. Ağaç Baskı. 95x125. 2018

Görsel 26 'hesaplaşma' serisinin başlangıç resmidir. Resimde, gerçekte var olması güç olan bir mekânda oturan aynı kişiyi temsil eden iki kadın figürü görülmektedir. Havanın üzerinde asılı duran iki platformun üzerinde oturan kadınlar çırılçıplaktırlar. Sol tarafta oturan ve elinde kıyafetini tutan kadın az önce çıplak kalmış gibidir. Fakat burada ki çıplaklık hali kişinin elbiselerinden yoksun kalmasına değil savunmasız oluşuna dikkat çeker. Yüzü seyirciye dönüktür fakat ne hissettiğini anlamak bir o kadar güçtür. Öfkeli midir? Savunmasız mıdır? Yoksa umutsuz mudur? Bu soruların cevabı seyircinin kendi deneyimleriyle oluşturduğu izlenimlerine bırakılmak istenmiştir. Sağ tarafta oturan kadın ise kendinden emin bir şekilde tehditkâr bakışlar savurmaktadır.

Görsel 27. Zeynep Kelif. Hesaplaşma. Ağaç Baskı. 75x100. 2018

Görsel 27. biçimsel olarak ele alındığında, beş figürden oluştuğu dikkat çekmektedir. Resme yeşil ve turuncu rengi hakimdir. Odağı figürlerde toplamak için mekan bilinçli bir şekilde ikinci plana atılmıştır. Mekan koyu yeşil renkle yok sayılmış, figürleri belirgin kılmak için turuncu renkten yararlanılmıştır. Figürler konumlandırılırken asimetrik bir denge yakalanmak amaçlanmıştır.

“Hesaplaşma” isimli bu resim, oluşum temellerini Freud’un melankoli tanımlamasına dayandırmaktadır. Freud melankoli kavramını tanımlarken kendini aşağılayan ve suçlayan kişinin; “cezalandırılacağına dair sanrısız bir bekleyiş içinde kendilik duygusunun değerden düşmesi” (Freud, 2015, S.19) ifadesini kullanır. “Hesaplaşma” adlı resmin temasını bu “sanrısız bekleyiş” anı oluşturmaktadır. Figürlerde bu sanrılı bekleyişin içinde yarattığı öfke ve öfkenin sonucu oluşan hesaplaşma isteğini, vurgulamak amaçlanmıştır. Kişinin içinde yaşadığı hesaplaşmayı her biri farklı bir duyguyu ifade eden figürler temsil etmektedir. Koltuğun üzerinde oturmuş, korkuyla gözlerini izleyiciye dikmiş, yardım beklercesine izleyiciye bakan ana figür ve onun içinde savaştığı, yenmeye çalıştığı; korku, vicdan, kaygı, utanç gibi kavramları temsil eden ve onu çepeçevre

sarmış kendi bedeniyle tasvir edilmiş diğer figürler... Kişi burada içinde bulunduğu dünyasını kendisi var etmiştir. Cezalandırılmayı bekliyordur fakat en büyük cezasını kendisi kendi elleriyle yaratmıştır.

Görsel 28. Zeynep Kelif. Hesaplaşma. Ağaç Baskı. 75x100 2019

“Hesaplaşma” serisinden olan Görsel 28’e bakıldığı zaman üç oturan üç ayakta olmak üzere altı figür karşımıza çıkmaktadır. Figürler konumlandırılırken simetrik bir denge yakalanmak amaçlanmıştır. Melankolinin rengi olarak bilinen mavi rengi resmin geneline hakimken turuncu renkle kontrast yakalanmak amaçlanmıştır. Ağaç baskı tekniğiyle hazırlanan resimde, figürlerin hareketsizliğine zıt bir görüntü yaratmak için gökyüzünde, oyma stilinden de yararlanılarak ritmik bir görüntü yaratmak amaçlanmıştır.

Resim temasını, yine kişinin kendinden kaçmaya çalışması, kendisiyle görülmeyi bekleyen hesaplaşması, artık omuzlarında ağırlık yapan suçluluk duygusu ve onun getirdiği tedirginlik hissinden almaktadır. Şizofrenik bir şekilde bulunduğu her

ortama sanrılarını da taşıyan ana figür tam karşımızda tüm çaresizliği ile izleyiciye bakmaktadır. Yerde oturan ve içimizde yaşattığımız kaygıları temsil eden figürler, ana figüre bakarak üzerinde psikolojik baskı yaratmaktadır. Ayakta sağda ve solda duran diğer iki figür ise gözlerini resmin sınırları dışında, uzaklarda başka bir yere dikmişlerdir. Böylelikle biçimsel dinamizm yakalanmak amaçlanmıştır "Hesaplaşma" isimli seride melankolinin kışkacında sıkışmış figürler hareketsiz ya öylece otururlar ya da ayakta hiçbir şey yapmadan beklerler. Verdikleri bu iç hesaplaşma savaşı ruhanidir ve bu savaştan yorulmuş oldukları anlaşılmaktadır.

Görsel 29. Zeynep Kelif. En Derin Uyku. Ağaç Baskı. 75x105. 2019

"En Derin Uyku" isimli bu çalışma biçimsel referansını Henry Wallis'in "The Death of Chatterton" adlı eserinden almaktadır. Wallis "The Death of Chatterton" isimli eserinde, henüz 17 yaşında genç bir yazar iken beklediği ilgiyi göremeyen, çağdaşları tarafından değeri anlaşılamayan ve bunun sonucunda bir tavan arasında arsenik içerek yaşamına son veren Chatterton'un hüzün dolu hayat hikâyesini resmetmiştir.

Henry Wallis'in eserinden esinlenerek yapılan bu resimde sanatçının yapıtının zengin kontrastlarının ve canlı renklerinin aksine monokrom olarak tasarlanmıştır.. Yukarıda resme ışık veren pencerenin olayın bir tavan arasında geçtiğine dair nüanslar vermesinin dışında mekân bilinçli bir şekilde ikincilleştirilmiştir. Böylelikle dikkatleri uyuyor mu yoksa ölmüş mü kestirilemeyen figürün üzerine çekmek amaçlanmıştır.

Resme baktığımız zaman koyu mavinin içinde öylesine belirsizce yatan figürle karşılaşırız. Kolu yanına düşmüş ve tamamen savunmasız görünmektedir. Pencereden görünen aydınlık havanın aksine içerisi figürün ruh haline uygun şekilde karanlık ve kasvetlidir.

Görsel 30. Zeynep Kelif. İsimsiz. Ağaç Baskı. 75x105. 2020

Görsel 30'a bakıldığında yalnızlaşmış bir figür görürüz. Fakat buradaki yalnızlaşma Hopper'ın eserlerinde resmedildiği gibi modern dünyada ki kalabalıkların içinde yalnız hissetme hali değildir. Figür tamamen izole bir mekânda tek başına uzanmaktadır. Arka plan izleyiciye buranın bir orman olduğu izlenimini verir. Ağaçların arasında uzanan figür bacaklarını karnına çekmiş,

kollarını yine bedenine yakın konumlandırmış duruşuyla; rahat, keyifli bir uzanış halinde olmadığını hissettirir. Aksine bir şeylerden korkmuş, saklanma ihtiyacı hissetmiş izlenimi yaratmaktadır. Gözleri açıktır uyku halinde değildir. Bir eliyle başını destekler şekilde öylece izleyiciye bakmaktadır. Bakışlarında ne bir feryat ne belirgin bir acı sezilir. İzleyiciden bir beklentisi yoktur. Adeta içi boşalmış, hayatın umutsuz boşluğu içinde kaybolmuştur.

Görsel 31. Zeynep Kelif. İsimli. Ağaç Baskı. 83x105. 2020

Görsel 31’de gri, sisli bir ormanda öylece hareketsiz duran iki figür görürüz. Figürlerden biri doğrudan izleyiciye bakarken diğer figürün izleyiciyle bir bağı yok gibi görünür. Ağaçların arasında kaybolmuş gibi duran figürler neden orada öylece durmaktadırlar bir bilgi vermemektedir resim izleyiciye.

Resimde bilinçli olarak gri tonlara ağırlık verilmiştir. “Ruh bilimleri açısından, siyah, insanlığın ilk günlerinden beri ağır bir hüznün, matemin ve ölümün rengidir. Bu yanılla siyah rengin tavrı ve görünümü açık ve nettir. Buna karşın gri yaygın ve yoğun bir belirsizliği, heyecansızlığı her türlü tinsel /ruhsal eğilimden yoksunluğu simgeler. Gri ne

renklidir ne renksiz. Gri tonlarının yoğun kullanımıyla bu heyecansızlık ve belirsizlik etkisinin artırılması, amaçlanmıştır.

Görsel 32. Zeynep Kelif. Hesaplaşma. Ağaç Baskı. 70x100 2020

“Hesaplaşma” serisinden olan bu resim de yine konusunu kişinin iç dünyasında yaşadığı, bastırmaya çalıştığı duygularının savaşımdan almaktadır. Resimde koltukta yayılmış oturan ve kontrolün elinde olduğunu hissettiren ve ayakta yüzünde acı bi gülümsemeye ona bakan, iki kadın figürü görülmektedir. Burada

Homeros destanlarında geçen melankoliklerle özdeşleşmiş ironik Aias gülümsemesine atıfta bulunulmuştur. Bir hesaplaşma halinde olduğu için aslında mutlu olmadığını bildiğimiz kadının yüzünde ironik bir gülümseme vardır.

SONUÇ

Resimde melankolik bedenler isimli bu tez, resim sanatında melankolinin bedenle imgelemine incelerken aynı zamanda çağlar boyunca değişim gösteren anlamlarını ele almayı amaçlamıştır. Sonuç olarak bedenin ve melankolinin geçmişten günümüze kat ettiği benzer değişimler incelenmiştir. İki kavrama da çağlar boyunca taban tabana zıt olacak şekilde farklı anlamlar yüklendiği gözlemlenmiştir.

Her iki kavramında geniş kapsamlara sahip olduğu göz önüne alındığında tanımlamaları, geçirdikleri tarihsel değişimleri ve resim sanatında ki yeri ile kısıtlandırılmıştır. Resim sanatında, sanatçıların melankoliden nasıl etkilendikleri, bu melankolik ruh halini eserlerinde nasıl ele aldıkları ve melankoli kavramının bedenle nasıl yorumlandığı görsel çözümlenmelerle incelenmiştir. Sanatçıların, melankoli etkili yapıtlar üretirken genelde beden üzerinden imgelemde buldukları ve resimlerinde melankolinin rengi olarak görülen mavi ve gri renkleri kullandıkları gözlemlenmiştir.

Bu çalışma kapsamında resim sanatında beden kavramının, yaşanan dönem ve şartlarla nasıl değişim geçirdiği gözlemlenmiştir. Savaş ve buhranlı yılların sanatçıları üzerinde nasıl bir etki bıraktığı ve bu etkinin sanat eserinde, nasıl hayat bulduğu görülmüştür. Rönesans döneminde bedene bakış ve Sanayi Devrimi sonrası yaşanan gelişmelerle birlikte değişen beden kavramı arasında ki bağı inceleme fırsatı yakalanmıştır. Aynı zamanda resimde melankoli ve beden arasında ki ilişki incelenmiş, sanatçıların melankoliyi anlatmak için, çoğunlukla bedenden yararlandıkları görülmüştür. Melankoli kavramı ve resimde ki yeri üzerine okumalar yapılmış bunun da yapılan resimlerde etkisi olduğu gözlenmiştir.

Çalışmanın son bölümünde incelenen resimlerin genelinde Freud'un melankoliyi tanımlama biçiminden yola çıkılmıştır. Bazı resimlerde melankoli toplumdan uzaklaşmış, kendi içine dönmüş, acılı bir hüznü halinde karşımıza çıkarken bazı resimlerde kişinin kendi kalabalığıyla boğuştuğu, içinde yaşadığı duygularla hesaplaştığı, adeta bir iç savaş olarak karşımıza çıkmaktadır. Resimlerde genelde mavi, Yeşil ve gri gibi soğuk renkler kullanılarak anlatım güçlendirilmek istenmiştir.

KAYNAKLAR

Kara, Zülküf.(2012). Günahkar Bedenlerden Referans Bedenlere İslam'da Beden Algısı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. Dergipark. Erişim. 13.02.2020. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/52253>

Yılmaz, Nalan. (2001). Edvard Munch'un umutsuz insanları. Lebriz Sanal Dergi. Erişim. 05.12.2020 <http://lebriz.com/pages/lis.asp?lang=TR&sectionID=2&articleID=185>

Türk, Nesli. (2017). Resim Sanatında Ekspresif Bedenin Melankoli Kavramı İle İlişkilendirilmesi.(Yayınlanmış Sanatta Yeterlik Eser Metni). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi. Resim Anasanat Dalı. İstanbul.

Türk, Nesli. (2013). 20. yy. Resminde Ekspresif Beden İmgesi (Yayınlanmış Yüksek Lisans Eser Metni). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi. Resim Anasanat Dalı. İstanbul.

Corbin, A., Courtine, J.J. Vigarello, G. (2005). Bedenin Tarihi 1-Rönesans'tan Aydınlanma'ya, (S.Özen, Çev.), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları

Beykal, Canan.(2005), Otto Dix. Eleştirel Grafik 1920-1924/ Özgün Baskı "Savaş" 1924. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Kajema, Estere. (2015). Lucian Freud. A Narrative of Portraiture (Essay). http://www.artterritory.com/en/texts/articles/5107lucian_freud_a_narrative_of_portraiture/. Erişim.18.10.2020

Teber, Serol (2013). Melankoli - Normal Bir Anomali. İstanbul: Say Yayınları

Homeros. (2008). Odysseia. (A. Erhat . A. Kadir, Çev.) İstanbul: Can Yayınları

Akın, Haydar (2014). Antikçağ'dan Yeniçağ'a Delilik, Melankoli Ve Cinlenme – Avrupa'da Aykırı Olma Halleri Üzerine Tarihsel Bir İnceleme. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Foucault, Michel. (2020). Klasik Çağda Deliliğin Tarihi Akıl Ve Akıl Bozuklukları. (M,A. Kılıçbay. Çev.). İmge kitapevi.

AGAMBEN, Giorgio. (2007). Kayıp Nesne Melankoli. İstanbul. YKY

Freud, Sigmund. (2015). Yas Ve Melankoli. (A. Emirsoy. Çev.). Telos Yayınları.

Korkmaz, Çelikhhan, Aslıhan, Yeşim. Mavi Ve Pembe Dönemleriyle Picasso. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/751778>. Erişim.10.10.2020

Aldoğan, Altay. Edward Hopper Resimlerinde Amerikan Günlük Hayatının ve Modern Yaşamın İzleri. Dergipark. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/679514>. Erişim. 12.02.2020

Hodge, Susie. (2013). Beş Yaşındaki Çocuk Bunu Neden Yapamaz. Hayalperest yayınevi. (F. Çulcu, G. Metin. Çev.)

www.tdk.gov.tr. Melankoli, <https://goo.gl/U4KYPP>, (erişim: Temmuz 2020)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Vitruvius_Adam%C4%B1#/media/Dosya:Da_Vinci_Vitruve_Luc_Viatour.jpg.....

https://en.wikipedia.org/wiki/Pieter_van_Mierevelt#/media/File:Anatomische_les_door_Dokter_van_der_Meer_van_Michiel_en_Pieter_van_Mierevelt.jpg

https://tr.wikipedia.org/wiki/Masumlar%C4%B1n_Katli#/media/Dosya:Peter_Paul_Rubens_Massacre_of_the_Innocents.jpg

<https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-m/millet-jean-francois/jean-francois-millet-basak-toplayanlar-825/>

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Olympia_\(tablo\)#/media/Dosya:Edouard_Manet_-_Olympia_-_Google_Art_Project_3.jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Olympia_(tablo)#/media/Dosya:Edouard_Manet_-_Olympia_-_Google_Art_Project_3.jpg)

https://www.reddit.com/r/de/comments/6rlqzu/otto_dix_verwundeter/
<https://www.theartteller.com/blog/makale/leon-golub/>

<https://www.theartteller.com/blog/makale/leon-golub/>

. <https://www.wikiart.org/en/lucian-freud/naked-girl-1966>

<https://www.wikiart.org/en/jenny-saville/fulcrum-1999>

<https://art.famsf.org/philip-galle/acedia-sloth-no-7-seven-deadly-sins-19633014821>

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Melencolia_I#/media/Dosya:Melencolia_I_\(Durer\).jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Melencolia_I#/media/Dosya:Melencolia_I_(Durer).jpg)

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Ophelia_\(tablo\)#/media/Dosya:John_Everett_Millais_-_Ophelia_-_Google_Art_Project.jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Ophelia_(tablo)#/media/Dosya:John_Everett_Millais_-_Ophelia_-_Google_Art_Project.jpg)

[https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ocuklar%C4%B1n%C4%B1_Yiyen_Sat%C3%BCrn#/media/Dosya:Francisco_de_Goya,_Saturno_devorando_a_su_hijo_\(1819-1823\).jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ocuklar%C4%B1n%C4%B1_Yiyen_Sat%C3%BCrn#/media/Dosya:Francisco_de_Goya,_Saturno_devorando_a_su_hijo_(1819-1823).jpg)

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ocuklar%C4%B1n%C4%B1_Yiyen_Sat%C3%BCrn#/media/Dosya:Rubens_saturn.jpg

<https://www.pivada.com/pablo-picasso-trajedi-1903>

[https://en.wikipedia.org/wiki/La_Vie_\(painting\)#/media/File:La_Vie_by_Pablo_Picasso.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/La_Vie_(painting)#/media/File:La_Vie_by_Pablo_Picasso.jpg)

<https://artsandculture.google.com/asset/soirbleu/ggFjVsMcy1KYdg?hl=tr&ms=%7B%22x%22%3A0.5%2C%22y%22%3A0.5%2C%22z%22%3A9.430197125323863%2C%22size%22%3A%7B%22width%22%3A1.3859169490336023%2C%22height%22%3A1.237499999999992%7D%7D>

https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%A4the_Kollwitz#/media/Dosya:Kollwitz.jpg

https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-3201_role-1_sov_page-13.html

https://www.ijjia.com/wpcontent/uploads/makale_files/2565693_file_name=11%20Ozlem%20Tekdemir.pdf

[https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87%C4%B1%C4%9F%C4%B1k_\(tablo\)#/media/Dosya:The_Scream.jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87%C4%B1%C4%9F%C4%B1k_(tablo)#/media/Dosya:The_Scream.jpg)

<https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-m/munch-edward/edward-munch-melankoli-11541>

https://www.wikiart.org/en/egon-schiele/death-and-the-maiden_1915

Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tez/Sanat Çalışması Raporu

Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu Tez/Sanat Çalışması Raporunda,

- 1 Tez/Sanat Çalışması Raporu içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- 1 görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- 1 başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- 1 atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- 1 kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- 1 bu Tez/Sanat Çalışması Raporunun herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir Tez/Sanat Çalışması Raporu çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

18/02/2021.

Zeynep KELİF

Yüksek Lisans

Tezi/Sanat Çalışması Raporu Orijinallik Raporu

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Güzel Sanatlar Enstitüsü

Tez/Sanat Çalışması Raporu Başlığı: Sokak Sanatında: İçerisi-Dışarı

Yukarıda başlığı verilen Tez/Sanat Çalışması Raporumun tamamı aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile Tez Danışmanım tarafından kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Raporlama Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı (%)	Gönderim Numarası
18.02.2021	31	54788	25.01.2021	13	1512178283

Uygulanan filtreler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez/Sanat Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. (tarih 18.02.2021)

Zeynep KELİF

Öğrenci No.:N17132709

Anasanat: Resim

Program (işaretleyiniz):

Yüksek Lisans	Sanatta Yeterlik	Doktora	Bütünleşik Doktora
x			

DANIŞMAN ONAYI
UYGUNDUR.
(Prof. Dr. HASAN KIRAN)

Master's/Proficiency in Art/PhD
Thesis/ Art Work Report Originality Report

HACETTEPE UNIVERSITY
Institute of Fine Arts

Title : Street Art: Indoor- Outdoor

The whole thesis/art work report is checked by my supervisor, using Turnitin plagiarism detection software taking into consideration the below mentioned filtering options. According to the originality report, obtained data are as follows.

Date Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defence	Similarity Index (%)	Submission ID
18.02.2021	31	54788	25.01.2021	13	1512178283

Filtering options applied are:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read the Hacettepe University Institute of Fine Arts Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations, I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. I respectfully submit this for approval. (date 18.02.2021)

Zeynep KELİF

StudentNo.:N17132709

Department:Painting

Program/Degree (please mark):

Master's	Proficiency in Art	PhD	Joint Phd
x			

SUPERVISOR APPROVAL

APPROVED

(Prof. Dr. HASAN KIRAN)

YAYIMLAMA VE FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı

(kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesi'ne verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversite'ye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin/raporumun tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalara (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin/Sanat Çalışması Raporunun kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin/sanat çalışması raporumun tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim.

Tezimde/sanat çalışması raporumda yer alan, telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversite'ye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*** kapsamında tezim/sanat çalışması raporum aşağıda belirtilen haricinde YÖK Ulusal Tez Merkezi/ H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... yıl ertelenmiştir. (1)
- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. (2)
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

18.02.2021

Zeynep KELİF

*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya

fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmasını ş ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarılan veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü teziere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Tez Danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

